

OSKAR EN DIE PIENK TANNIE

deur Eric-Emmanuel Schmitt

Uit die oorspronklike Frans vertaal (2012)

deur Naòmi Morgan

Vir die belangstellende leser: die volgende artikel het in die *Tydskrif vir Geesteswetenskappe* verskyn en word agter hierdie teks aangeheg:

Oskar en die pienk tannie: Die reis van 'n onwaarskynlike tweemanskap van 'n Franse na 'n Afrikaanse verhoog

(Bron; *Tydskrif vir Geesteswetenskappe*, Jaargang 60 No. 1: Maart 2020. doi.10.17159/2224-7912/2020/v60n1a6)

Kontakbesonderhede vir opvoerrege:
Naòmi Morgan (e-posadres: morgann@ufs.ac.za)

Liewe God,

My naam is Oskar, ek is tien jaar oud, ek het die kat en die hond en die huis aan die brand gestee, ek dink ek het die goudvisse ook gebraai. Dis die eerste brief wat ek vir jou stuur, want voor dit het ek nie tyd gehad nie, ek was besig met my skoolwerk.

Maar ek haat dit om te skryf. Ek doen dit net as ek nie anders kan nie. Skryf is 'n simpel ding. Dis 'n wit leuen. Dis 'n grootmens-ding.

En ek kan dit bewys. Vat nou maar die eerste sin van my brief: "My naam is Oskar, ek is tien jaar oud, ek het die kat en hond en die huis aan die brand gestee ens. Ek kon net sowel gesê het: "Hulle noem my Eierkop, ek lyk soos 'n kind van sewe, ek bly in die hospitaal want ek het kanker. Ek het nog nie vroeër met jou gepraat nie, want ek glo nie jy bestaan rêrig nie".

Maar dan sal jy nie van my notisie neem nie en dis rêrig belangrik dat jy van my notisie neem. Ek sou eintlik bly wees as jy kon tyd maak om vir my 'n paar dingetjies te doen.

Kyk die saak staan so:

Die hospitaal is eintlik 'n lekker plek. Daar's baie grootmense wat vriendelik is al praat hulle hard, daar's baie games en tannies met pienk baadjies wat met ons kom speel, en daar's my pêle, soos Braaivleis, Einstein en Popcorn. Maar eintlik is die hospitaal net 'n lekker plek as jy 'n pasiënt is wat mense se harte bly maak.

Ek maak nie meer mense se harte bly nie. Na my beenmurgoorplanting dink mense nie meer ek is oulik nie. As die dokter soggens by my inloer kyk hy na my sonder om iets te sê asof ek iets verkeerd gedoen het. Maar tog het ek my bes probeer met die operasie. Ek het nie gehuil nie, ek het toegelaat dat hulle my aan die slaap maak, ek het al die medisyne gedrink, ek het probeer om nie op te gooi nie. Partykeer wil ek vir hom skree dat dit miskien hy is wat 'n flop van die operasie gemaak het. Maar hy lyk so ongelukkig, ek kan nie lelik wees met hom nie. En hoe stiller die dokter word hoe skuldiger voel ek. Ek weet ek is 'n slegte pasiënt.

Die hele vloer, die verpleegsters, die dokters, en die skoonmakers kyk almal nou op dieselfde manier na my. Wanneer ek lag, is hulle hartseer, wanneer ek 'n grap vertel, maak hulle of hulle lag. Ons lag nie meer soos vroeër nie.

Almal behalwe Ouma Rosa. Ek hoef jou seker nie te vertel wie Ouma Rosa is nie, né God. Julle is mos goeie vriende, dis sy wat gesê het ek moet vir jou skryf. Weet jy nou van wie ek praat? Sy's die oudste van al die tannies in pienk baadjies wat met ons kom speel. Ek het al baie gewonder hoe oud sy is.

- Hoe oud is jy, Ouma Rosa?
- Kan jy getalle met dertien syfers onthou, Oskar?
- Ag jy joke!
- Ek joke glad nie. Hoor hierso, niemand mag weet hoe oud ek is nie anders jaag hulle my hier weg en dan sien ons mekaar nooit weer nie.
- Hoekom?
- Ek is onwettig hier. Daar's 'n ouderdomsbepערking vir pienk tannies, en ek is al lankal daar verby.
- Jy's verby jou sell by-date né?
- Ja!
- Soos yoghurt?
- Sjjjt!

Die ander dag het ek nog een van haar geheime ontdek. As ek jou vertel, sal jy definitief weet wie dit is, God.

Ons het in die hospitaal se park gestap en sy't op 'n drolletjie getrap.

- Ag kak!
- Jissie, maar jy praat lelik, Ouma Rosa.
- Sjarrap mannetjie, los my uit, ek praat soos ek wil.
- Jissie, Ouma Rosa!
- En roer jou gat. Ons is hier om oefening te kry, dis nie 'n slakresies nie.
- Hoekom praat jy so lelik?
- Dis my werk se skuld. In my werk sou ek nie lank gehou het as ek te mooi gepraat het nie.
- En watse soort werk het jy gedoen?
- Jy sal my nie glo nie.
- Ek sweer, ek sal jou glo!
- Ek was 'n rofstoeier.
- Ag jy lieg!
- Nee, ek lieg nie, ek was 'n rofstoeier, soos op WWE! My bynaam was die Wurger van Welkom.

Van toe af het Ouma Rosa altyd, stilletjies vir my van haar groot fights vertel. Die Wurger van Welkom teen die Slagter van Somerset-Wes, twintig jaar se fights teen die Duiwelin van Delft, sy was 'n Hollander met twee borste so groot soos kanonkoeëls, en van haar geveg vir die wêreldbeker teen Grote Griet, wat hulle die Teef van Talana genoem het.

Niemand kon Grote Griet ooit wen nie, nie eers Ouma Rosa se groot rolmodel, Diamantdye, nie.

Ek begin droom van haar fights, ek sien in my verbeelding hoe Ouma Rosa in die kryt klim soos sy nou lyk, 'n ou tannie in 'n pienk baadjie en sy neuk die ou vettes sommer lekker op. Dit voel of dit ekself is. Ek word die sterkste van almal. Ek neem wraak.

As jy nou nog nie weet wie Ouma Rosa of die Wurger van Welkom is nie, moet jy maar ophou om God te wees, dan moet jy maar liever aftree. Oukei?

Oukei, nou kan ons weer oor my probleme praat.

Almal sê my beenmurgoorplanting was 'n groot teleurstelling. My chemo was ook 'n teleurstelling, maar dit was nie so erg nie, want hulle het rêrig gedink die oorplanting gaan werk. Nou lyk dit vir my die dokters het nie meer panne met my nie.

Ek het met my pêl Braaivleis daarvoor gepraat. Sy naam is nie rêrig Braaivleis nie, dis Gert, maar ons noem hom Braaivleis, want hy't verskriklike brandwonde.

- Braaivleis, dit lyk my die dokters hou nie meer van my nie, ek maak hulle moedeloos.
- Ag, Eierkop, moenie stupid wees nie. Dokters het mos altyd baie planne. Vat nou maar vir my, hulle't my ten minste ses operasies belowe.
- Miskien is jy vir hulle 'n inspirasie of iets.
- Miskien.
- Maar hoekom sê hulle my nie net dat ek besig is om dood te gaan nie?

En net daar maak Braaivleis soos al die ander mense in die hospitaal, hy maak of hy nie hoor nie. As jy die woord 'doodgaan' in 'n hospitaal sê, word almal doof, almal behalwe Ouma Rosa!

Vanoggend wou ek toe sien of sy ook skielik doof word.

- Ouma Rosa, dit voel of niemand vir my wil sê ek besig is om dood te gaan nie.

Sy kyk vir my. Ag, asseblief tog Wurger van Welkom, jy moet hard probeer dat jou ore nie ook toeslaan nie!

- Maar Oskar, hoekom moet mense dit vir jou sê, as jy dit reeds weet?

Dankie tog, sy't gehoor.

- Ouma Rosa, dit voel vir my hulle maak of mens net hospitaal toe kom om gesond te word, maar mens kom mos ook hospitaal toe om dood te gaan né?

- Jy's reg, Oskar. Mense maak dieselfde fout oor die lewe. Ons maak almal of ons onsterflik is.
- Ouma Rosa, was my operasie 'n flop?

Ouma Rosa het nie geantwoord nie. Dit was haar manier van ja sê. Toe sy seker was dat ek verstaan het, het sy gesê:

- Wil jy nie vir God skryf nie, Oskar?
- Ag, moenie jy ook begin nie, Ouma Rosa!
- Wat bedoel jy, ek moenie ook begin nie?
- Hoekom moet ek vir God skryf?
- Sodat jy nie meer so alleen voel nie.
- Wat moet ek vir hom skryf?
- Deel jou gedagtes met hom. Die gedagtes wat 'n mens nie hardop uitspreek nie, weeg naderhand swaar, hulle hou jou vas sodat jy nie kan beweeg nie en vreet jou op van binne af.
- Okei.
- En jy mag vir God elke dag een wens vra. Nie meer nie, hoor jy, net een.
- Maar is God dan so suinig? Aladin het drie wense gekry.
- Een wens per dag is beter as net drie in 'n hele lewe, of hoe Oskar?
- Okei. So kan ek enigiets vra? 'n Playstation, 'n J-board, 'n X-box.
- Nee, Oskar. God is nie Vader Krismis nie. Jy mag net dinge vra wat met die gees te doen het.
- Met die gees?
- Ja, soos, dapperheid, geduld en begrip.
- Okei. Ek sien.
- En jy mag vir hom ook gunste vra namens ander mense, Oskar.
- Nee Ouma Rosa, ek gaan nie so stupid wees nie, as ek net een wens het, gaan ek dit vir myself hou.

So God, in hierdie eerste brief aan jou wou ek vertel van my lewe in die hospitaal, hier waar mense nou dink ek gee die mediese wetenskap 'n slegte naam. Ek wil jou iets vra? Gaan ek gesond word? Antwoord net ja of nee. Dis tog nie so moeilik nie. Ja of nee. Krap dood wat nie van toepassing is nie.

Tot môre, dan. Liefde groete.

Oskar.

O ja, ek het nie jou adres nie, wat nou?

Liewe God,

Jislaaik! Jy's darem amazing. Jy't my geantwoord nog voor ek die brief gepos het. Hoe doen jy dit?

Vanoggend was ek besig om skaak te speel teen Einstein toe Popcorn my kom sê my ma en pa is hier. Toe sê ek, my ma en pa? Dis onmoontlik, hulle kom net Sondag. Toe sê hy, hy het hulle rooi Jeep in die parking lot gesien. Ek het geweet, dis nonsens.

Ek het my skouers opgetrek en aanhou speel met Einstein.

Ons noem hom Einstein, maar dis nie omdat hy slimmer is as ons nie, dis omdat sy kop tweekeer groter is. Hulle sê daar's water in. Dis jammer, as dit breins was, sou Einstein amazing dinge kon doen. Toe ek sien ek gaan verloor, het ek ophou speel en na Popcorn se kamer gegaan. Dit kyk uit op die parking lot. Hy was reg, my ma en pa was hier.

Jy weet seker klaar dat my ouers vêr bly, God. Hulle kom net Sondag, want Sondag werk hulle nie, en ek ook nie.

Popcorn wou Wilson's toffies hê, omdat hy my gesê het, maar ons mag nie vir Popcorn sweets gee nie, want hy is hier om maer te word. Hy weeg agt en negentig kilogram en hy's maar net nege jaar oud. Hy's net so breed as wat hy dik is.

Toe het ek terug gegaan na my kamer toe om vir my ma-hulle te wag, maar toe kom hulle nie. Toe weet ek hulle is by Dokter.

En ek was reg. Ek kon hul stemme deur die toe deur hoor. Maar toe hoor ek wat ek nie moes nie. My ma het gehuil, en die dokter het oor en oor gesê: "Ons het alles probeer, u moet my glo, ons het alles probeer," en my pa het gesê: "Daaraan twyfel ek nie, dokter."

Ek het net so bly staan, met my oor styf teen die deur. Ek weet nie of ek, of die deur die koudste was nie.

Toe vra die dokter of hulle my wil kom groet.

- My Ma het gesê "Ek sal nooit die moed hê nie."
- My Pa het gesê "Ja, hy mag ons nie in hierdie toestand sien nie."

Net daar het ek besef my ouers is twee lafaards. Erger nog, hulle het gedink ek is ook een!

Toe ek hoor hulle staan op, toe weet ek, hulle is op pad en ek het die eerste beste deur oopgemaak wat ek kon kry.

Dis hoe ek in die besemkas beland het. Miskien weet jy dit nie, God, maar besemkaste maak van buite af oop, nie van binne nie, so asof mense bang is die besems en emmers gaan in die nag wegloop. Ek het in elk geval nie omgee om in die donker te sit nie, want ek wou niemand sien nie, my arms en bene was lam na die skok wat ek gekry het na ek gehoor het wat ek nie moes nie.

Teen twaalfuur die middag het ek voestappe bokant my kop gehoor en mense wat hardloop. Hulle het oral na my geroep. Oral. Dit was lekker om te hoor hoe hulle na my roep en dit was lekker om nie te antwoord nie. Hulle wou mos.

Toe het ek 'n bietjie geslaap en toe sien ek Gladys, die skoonmaakvrou se Crocs. Sy't die deur oopgemaak, en net daar skrik ons, ons dood. Ons het altwee baie hard geskree, sy omdat sy my nie daar verwag het nie, en ek omdat ek vergeet het hoe swart sy was en hoe hard sy kon skree.

Daarna was dit 'n helse gedoente. Almal het rond gehardloop en my gesoek. Die dokter, die verpleegsters, die skoonmakers, almal. Ek het gedink hulle gaan met my raas, maar hulle het almal skuldig gevoel. Toe moes ek vinnig 'n plan maak.

- Ek wil vir Ouma Rosa hê.
- Maar waar was jy, Oskar? Hoe voel jy?
- Ek wil vir Ouma Rosa hê.
- Maar hoe't jy in die kas beland? Het jy agter iemand aangeloop? Het jy iets gehoor?
- Ek wil vir Ouma Rosa hê.
- Vat 'n sluk hiervan.
- Nee, ek wil vir Ouma Rosa hê.
- Eet 'n bietjie hiervan.
- Nee! Ek wil vir Ouma Rosa hê!

My gesig was soos graniet. Soos 'n rots. 'n Sement blok. Ek het nie eers meer geluister wat hulle sê nie. Ek wou vir Ouma Rosa hê.

Dit het gelyk of die dokter hom vererg dat die ander moet sien hy kan my nie beheer nie. Toe sê hy dis reg, Ouma Rosa kan maar kom.

Toe't ek terug gegaan na my kamer toe en ek het 'n bietjie geslaap.

Toe ek wakker word, was Ouma Rosa daar.

- Geluk, Oskar. Jy't hulle 'n helse skrik op die lyf gejaag. Maar, nou is almal baie jaloers op my.
- Ek gee nie 'n hel om nie.
- Hulle is goeie mense, Oskar, baie goeie mense.
- Ek sê mos, ek gee nie 'n hel om nie!
- Wat is fout Oskar?
- Die dokter het vir my ouers gesê ek gaan nie lank leef nie en toe hardloop hulle weg. Ek haat hulle.
- Ooo... ja, weet jy Oskar. Dit laat my dink aan my geveg op die Goudveld teen Saartjie-Balke-Toe, 'n stoeier wat haar lyf ge-olie het, sy was 'n paling in die kryt, sy't byna poedel kaal geveg en sy't uit jou hande geglip as jy probeer het om haar in 'n grip te kry. Sy het net in die Goudveld geveg, waar sy elke jaar die Goudveld-beker gewen het. Maar ek het ook my oog op die Goudveld-beker gehad!
- Wat het jy toe gedoen, Ouma Rosa?
- Van my vriende het meel oor haar gegooi toe sy in die kryt klim. En jy weet mos wat maak olie en meel Oskar? Dit maak so 'n lekker krummelkors deeg. In drie oorkruis grepe en twee bewegings het ek vir Saartjie-Balke-Toe plat op die mat. Toe ek met haar klaar was, het hulle haar nie meer die paling van die kryt genoem nie, maar die platgeslaande kluitjie.
- Jammer Ouma Rosa, maar ek sien nie eintlik wat dit met my uit te waai het nie.
- Maar dis tog duidelik Oskar. Daar is altyd 'n oplossing, daar is altyd 'n sak meel iewers. Hoekom skryf jy nie vir God nie? Hy's slimmer as ek.
- Selfs met stoei?
- Ja. Selfs van stoei weet God nogal baie. Probeer net, Oskar. Wat is vir jou die ergste?
- Ek haat my ouers.
- Nou ja, haat hulle soveel as wat jy kan.
- Ek kan nie glo jy sê vir my so iets nie, Ouma Rosa.
- Ja, haat hulle, haat hulle so goed soos jy kan, dit sal jou iets gee om aan te herkou. Wanneer jy klaar herkou het, sal jy sien dat die kool nie die sous werd was nie. Vertel dit alles vir God, en vra hom in die brief om vir jou te kom kuier.
- Doen hy dan huisbesoek?
- Wel, partykeer, nie baie nie, amper nooit.
- Hoekom? Is hy ook siek?

Toe Ouma Rosa sug, toe weet ek dat dit met jou ook nie al te goed gaan nie, God.

- Het jou ouers nooit met jou oor God gepraat nie, Oskar?
- Ek wil nie oor my ouers praat nie, hulle's sommer stupid.
- Natuurlik is hulle. Maar het hulle nooit met jou oor God gepraat nie?
- Nee, wel net eenkeer. Toe't hulle gesê hulle glo nie in hom nie.
- O, so hulle glo nie in God nie? En het jy nie gewonder hoekom nie?
- As ek moet raai wat stupid mense dink, sal ek nie meer tyd hê vir slim mense nie.
- Jy's reg, Oskar. Maar as jou ouers dan volgens jou stupid is en nie in God glo nie, hoekom glo jy nie juis in hom nie?
- Maar het jy dan nie gesê hy's bedlêend nie?
- Nee, ek het net gesê hy het 'n baie spesiale manier om mens te besoek. Hy kom besoek jou in jou gedagtes. Geestelik.

Toe sien ek Ouma Rosa wou my soen, maar sy was te skaam. Toe sê ek vir haar.

- Oukei. Soen my maar.

Toe voel ek haar lippe op my wang en dit was lekker, dit het my 'n warm, kriewelrige gevoel laat kry, en sy't geruik na poeier en seep.

- Wanneer kom jy weer Ouma Rosa?
- Ek mag net tweemaal per week kom Oskar.
- Nee Ouma Rosa, ek gaan nie drie dae wag voor ek jou weer sien nie!
- Dis die reëls Oskar.
- Wie maak die reëls?
- Die dokter.
- Ag Ouma Rosa, die dokter is deesdae so bang vir my hy piepie sommer in sy broek as hy my sien. Gaan vra vir hom asseblief Ouma Rosa, asseblief.

Ouma Rosa is toe daar uit, en ek het begin huil. Ek het nooit vroeër besef hoe siek ek rêrig is nie. En toe ek dink dat ek Ouma Rosa nie elke dag sou sien nie, het ek so gehuil dat my trane my wange gebrand het.

Gelukkig kon ek my regruk voordat sy teruggekom het.

- Oskar ek mag vir twaalf dae elke dag vir jou kom kuier.
- Net vir my, vir niemand anders nie?
- Net vir jou en vir niemand anders nie, Oskar. Vir twaalf dae.

Ek weet nie hoekom nie, maar toe huil ek weer so dat my lyf sommer ruk, al weet ek seuns mag mos nie eintlik huil nie, veral nie ek met my eierkop wat nie na 'n seun of 'n meisie lyk nie, maar eerder na 'n Marsmannetjie.

- Twaalf dae? Is ek dan so siek Ouma Rosa?

Sy wou ook begin huil. Sy't amper. Maar 'n eks-stoeier huil nie.

- Oskar, baie kan gebeur in twaalf dae. Op die Weskus waar ek vandaan kom glo die boere dat 'n mens gedurende die laaste twaalf dae van die jaar die weer vir die volgende twaalf maande kan voorspel. Vandag is die 19^e Desember so dit voorspel dan die weer vir Januariemaand, die 20^e Desember, vir Februarie en so aan, tot by die 31^e Desember wat die Desember van die volgende jaar voorspel. Verstaan jy?

- Huh?

- Ag dis net 'n legende Oskar. Die legende van die twaalf waarsê-dae. Maar ek sê jou wat, kom ek en jy maak ons eie legende. Kom ons sê van vandag af is elke dag tien jaar.

- Tien jaar?

- Ja. Elke dag is gelyk aan tien jaar van jou lewe, maar jy moet dit glo Oskar, dink jy, jy kan dit doen?

- Oukei, so oor twaalf dae sal ek honderd en twintig wees?

- Ja Oskar. Kan jy dit glo?

So God, ek is vanoggend gebore, al weet ek nie veel daarvan nie, teen twaalfuur was ek vyf en toe was dinge bietjie duideliker. Vanaand is ek tien, dis mos wanneer 'n mens eers begin verstand kry. So ek wil jou iets vra, wanneer jy iets het om vir my te sê soos vroeër vandag, toe ek vyf was en my ma-hulle by die dokter was, moet dit asb nie so reguit sê nie. Dankie. Ek sal dit waardeer.

Liefde Groete
Oskar.

Wa-wa-wag! Daar's iets wat ek jou wil vra. Ek weet ek het net een wens, maar netnou s'n was nie eintlik 'n wens nie, eerder 'n stukkie raad. Dit sal vir my lekker wees as jy vir my kan kom kuier. My besoek tye is van agtuur soggens tot nege uur saans. Die res van die tyd slaap ek, maar as jy sien ek slaap, maak my asb wakker. Dit sou darem stupid wees as ons mekaar met 'n paar minute mis, of hoe?

Dankie, liefde groete.
Oskar

Liewe God,

Vandag het ek deur my adolessensie gegaan, wat 'n gemors. Ek was heeldag in die moeilikheid met my pêle en my ouers en dit alles oor girls. Vanaand is ek nogal bly om twintig te wees, dit gaan darem nou al beter. Puberteit? Nooit weer nie dankie, kry vir jou!

Toe ek wakker word, was Ouma Rosa al klaar daar.

- Vir wie is jy lief, Oskar?

Die vraag het my “ge-floor”. Ek was nie eintlik lus om haar te antwoord nie, maar wanneer 'n eks stoeier van “internasionale formaat” vir jou iets vra, antwoord jy.

- Hier? In die hospitaal?
- Ja.
- Vir Popcorn, Einstein en Braaivleis.
- En onder die meisies?
- Vir wie is jy lief Oskar?
- Blou Bettie.

Blou Bettie is die blou kind. Haar kamer is amper aan die einde van die gang. Sy glimlag altyd, maar sy praat amper nooit nie. Sy laat my dink aan 'n feëtjie of iets wat vir 'n rukkie in die hospitaal kom bly het. Sy't 'n moeilike siekte, blousiekte. Dis 'n probleem van bloed wat longe toe moet gaan en dan 'n ander pad loop, dan word die hele vel so blouerig. Sy wag vir 'n operasie om haar pienk te maak. Ek's nogal jammer daarvoor, want Bettie is vir my baie mooi, so blou.

- Het jy dit al vir haar gesê Oskar?
- Ek kan nie net voor haar staan en sê “Bettie, ek hou van jou” nie.
- Natuurlik kan jy Oskar. Hoekom doen jy dit nie?
- Sy weet seker nie eers dat ek bestaan nie.
- Daarom moet jy dit juis doen.
- Met 'n kop soos myne? Sy sal van Marsmannetjies moet hou, en daarvan is ek nie so seker nie.
- Maar ek jy's vir my 'n mooi seun, Oskar.

En net daar het Ouma Rosa my weer “ge-floor.” Dis lekker om sulke goed te hoor, maar jy weet nie mooi wat om te sê nie.

- Ek wil nie hê meisies moet net van my “looks” hou nie, Ouma Rosa.
- Wat voel jy vir haar?

- Ek wil haar teen die spoke beskerm.
- Is hier dan spoke?
- Ja, elke nag. Partykeer hoor ek snags vir Blou Bettie skree. Ek wil haar beskerm.
- Hoekom gaan sê jy dit nie vir haar nie?
- Ja-a-a...
- Hoe oud is jy, Oskar?
- Ek weet nie, hoe laat is dit?
- Tien uur. Jy's byna vyftien. Dink jy nie dat jy op vyftien moet kan sê hoe jy voel nie?

Teen half elf het ek die moed bymekaargeskraap en tot by haar kamerdeur geloop. Dit het oopgestaan.

- Hei Bettie, dis Oskar

Sy't op haar bed gelê, nes Sneeuwitjie wat vir die prins wag toe daai dom dwergies gedink het sy's dood. Sneeuwitjie soos op sneefoto's waar die sneeu blou is en nie wit nie.

Sy't na my kant toe gedraai, ek het gewonder of sy gaan dink ek is die prins of een van die dwergies. As ek sy was, sou ek die dwergie blokkie gemerk het, omdat my kop soos 'n eier lyk. Maar sy't niks gesê nie. Dis wat lekker is van Blou Bettie, sy sê nooit iets nie, en alles bly geheimsinnig.

- Bettie, ek't kom sê dat ek vanaand en al die ander aande voor jou deur sal waghou om jou teen die spoke te beskerm.

Sy't na my gekyk en haar ooglede het geknipper en dit het gevoel asof ek na 'n movie in slow motion kyk, asof ek in water loop. Daar was 'n ligkol by haar bed wat van nêrens af gekom het nie.

Toe hoor ek skielik.

- Hei, nie so haastig nie, Eierkop, èk sal vir Bettie beskerm!

Popcorn het in die deur gestaan. Of liever, hy't die deur vol gestaan. Met so 'n groot wag sou daar geen spook kon inkom nie.

Toe knipoog Popcorn vir Bettie.

- Nè Bettie? Ek en jy is mos pêle, nè?
- Bettie het niks gesê nie en net na die plafon gekyk. Popcorn het gedink sy stem saam en toe sleep hy my uit die kamer uit.

- As jy 'n meisie wil hê, vat vir Amanda. Bettie is net myne.
- Sê wie?
- Sê ek. As jy nie daarvan hou nie, kan ons mekaar buite kry.
- Toemaar, dis oukei.

Ek was 'n bietjie moeg, toe gaan sit ek in die speelkamer. Toevallig was Amanda daar. Amanda het leukemie, nes ek, maar dit lyk of haar behandeling werk. Ons sê vir haar *Chinees*, want sy't 'n blink, swart pruik met 'n "fringe" wat haar soos 'n *Chinees* laat lyk. Sy kyk na my en bars 'n "bubbligum".

- Jy kan my soen as jy wil.
- Nee, hoekom?
- Jy kan seker nie eers nie. Jy't dit seker nog nooit gedoen nie.
- Ja ek het, ek is al vyftien, ek het dit al baie gedoen.
- Is jy vyftien? Ek wou nog altyd 'n seun van vyftien soen.

Dit was nogal 'n versoeking.

Maar toe trek sy 'n onmoontlike gesig en stoot haar lippe vorentoe, nes 'n rubbersuier wat teen 'n ruit vasgedruk word. Sy het duidelik gewag dat ek haar soen. En toe ek omdraai, sien ek dat al my pêle vir my kyk. Ek kon nie toe kleinkoppie trek nie. Dit was tyd om 'n man te wees.

Ek staan nader en ek soen haar, maar sy sit haar arms om my nek en trek my nader, dis 'n nat spul en skielik, onverwags, druk sy haar kougom in my mond. Ek het so geskrik, ek het dit ingesluk. Ek was woedend.

Net toe voel ek 'n klap op my rug. Dit was my ouers. Dit was Sondag en ek het skoon vergeet hulle kom.

- "Stel ons aan jou vriendinnetjie voor, toe Oskar."
- Sy's nie my vriendinnetjie nie!
- "Maar stel ons nogtans voor."
- Ma, Pa, dis Amanda.
- Aangename kennis, sê die *Chinees*, ewe "charming".

Ek kon haar verwurg.

- "Moet Amanda saamkom na jou kamer toe?"
- Nee, Amanda bly net hier.

Terug in my bed het ek besef hoe moeg ek is. Ek het 'n bietjie geslaap. Ek was nie lus om met hulle praat nie. Toe ek wakker word, was daar natuurlik weer honderde presente. Vandat ek permanent in die hospitaal is, praat my ma-hulle nie meer eintlik met my nie, daarom bring hulle presente. Veral games sodat my pa heel middag die instruksies kan lees. My pa hou die wêreldrekord vir mislukte Sondagmiddae.

Vandag het hy vir my 'n I-pod gebring. Ek kon niks lelids daarvoor sê nie, al was ek lus.

- Was julle nie gister ook hier nie?
- Gister? Hoekom sou ons gister gekom het? Jy weet mos ons kan net Sondaie kom.
- Iemand het julle jeep in die parking gesien.
- Ag Oskar, daar's mos meer as een Jeep in die wêreld. Een motor is mos maar soos 'n ander.
- Ja-nee. Dis jammer dat 'n mens jou ouers nie kan omruil soos karre nie.

Dit was 'n kolskoot.

Toe sit ek die oorfone op en luister musiek, sonder ophou, net daar voor hulle. Twee volle ure. Hulle wou mos.

Later het hulle besef dis tyd om te ry. Ek kon sien daar's dinge wat hulle vir my wou sê, maar dat hulle dit nie kon regkry nie. Dit was lekker om te sien hulle kry ook 'n beurt om swaar te kry.

Toe kom sit my ma skielik haar arms om my en druk my styf vas en sê met 'n bewende stem:

- Ek is lief vir jou, my klein Oskar, Mamma is so lief vir jou!

Ek wou my eers hard hou, maar toe laat ek haar maar begaan. Dit het my laat dink aan hoe dit eers was, toe my ma my net lekker vasgedruk het, toe sy nie so bang geklink het wanneer sy vir my gesê het sy's lief vir my nie. Daarna het ek weer 'n bietjie geslaap.

Ouma Rosa is die kampioen as dit kom by wakkerword. Sy wag altyd by die wenstreep wanneer ek my oë oopmaak.

- Hoe was dit toe met jou ouers?
- Hopeloos, soos gewoonlik.
- En het jy by Blou Bettie 'n draai gaan maak ?

- Ek wil nie daaroor praat nie. Puberteit, eenkeer is genoeg dankie! Sy's gekys met Popcorn.
- Het sy dit vir jou gesê?
- Nee, maar hy het.
- Pure bluf, sê ek!
- Nee, ek dink nie so nie. Ek is seker sy hou meer van hom as van my. Hy's sterker, dit laat haar veiliger voel.
- Dis alles bluf, sê ek jou! Ek het soos 'n muis in die kryt gelyk, maar ek het kampioene geklop wat soos walvisse of seekoeie gelyk het. Vat nou maar my lerse teenstander, Plum Pudding, honderd en vyftig kilo's in haar onderklere voor haar eerste Guinness op 'n leë maag. Met voorarms soos my bobene, bo-arms soos hamme, dye waarvan 'n mens nie die omtrek kon meet nie. Daar's nie vatplek aan iemand wat nie 'n middel het nie. Sy was onoorwinlik!
- Wat doen jy toe, Ouma Rosa?
- Wanneer daar nie vatplek is nie, beteken dit dis rond, en wanneer dit rond is, kan dit rol. Ek het laat Plum Pudding haarself moeg hardloop en toe dop ek haar om en rol haar. Hulle moes haar laat ophys. Jy weet Oskar, jy's 'n veergewig en daar's nie veel vleis aan daardie bene nie, maar sjarme lê nie net in vleis en bene nie, dit lê veral in wat in jou hart aangaan en daar gebeur somer baie dinge in daardie hart van jou.
- Wat, in myne?
- Ja, gaan kuier vir Blou Bettie en sê vir haar wat jy op die hart het.
- Ek's 'n bietjie moeg.
- Moeg? Maar hoe oud is jy dan nou? Agtien? Op agtien is 'n mens tog nie moeg nie!

Dit was al donker so mens kon die geluide nog duideliker hoor, en die maan het die linoleum in die gang dof laat blink.

Ek het by Blou Bettie se kamer ingegaan en my I-pod na haar toe uitgehou.

- Hei Bettie, luister bietjie hierna. Dis baie mooi, dit laat my aan jou dink.

Blou Bettie het na die musiek geluister. Sy't geglimlag asof die musiek snaakse stories in haar oor gefluister het.

Toe het sy die I-pod vir my teruggegee en gesê :

- Dis mooi.

Dit was die eerste woord wat sy gesê het. Nie sleg vir 'n eerste woord nie, of hoe?

- Ek wou jou nog sê, Bettie, ek wil nie hê jy moet jou laat opereer nie. Jy's mooi soos jy is, so blou.

- Ek kon sien sy hou van wat ek sê. Dit was nie hoekom ek dit gesê het nie, maar ek kon sien sy hou daarvan.
- Ek wil hê dit moet jy en net jy wees wat my teen die spoke beskerm, Oskar.
- Jy kan op my staatmaak, Bettie.
- Soen my.

Wat is dit met meisies en die gesoenery? Dis asof hulle nie daarsonder kan klaarkom nie. Maar Bettie is anders as die *Chinees*, sy kan haarself inhou. Sy't haar wang vir my gehou en ek het so 'n warm gevoel gekry toe ek haar soen.

- Nag, Bettie.
- Nag, Oskar.

En dit was my hele dag, God. Ek verstaan nou waarom mense dink die tienerjare is 'n moeilike tyd, want dit is. Maar teen die twintigerjare gaan dit darem beter. So, my wens vir vandag is dat ek en Bettie sal trou. Ek weet nie of trou 'n geestelike ding is nie en of dit een van die goed is wat jy doen nie. As jy nie sulke wense soos trou doen nie, laat my asb. weet sodat ek met die regte persoon kan praat. Ek jaag jou nie aan nie, ek noem maar net dat ek nie baie tyd het nie. So hier is my wens, dat Oskar en Blou Bettie sal trou. Ja of nee. Kyk maar of jy kan, dit sal my baie help.

Liefde Groete.
Oskar.

Liewe God,

Dankie! Wel, soos jy weet, ek en Bettie is toe getroud. Dis die 21^e Desember, ek staan dertig se kant toe en ek is getroud. Wat kinders betref, het ek en Blou Bettie besluit ons sal later daaraan dink. Eintlik dink ek sy's nie gereed nie.

Dit het laas nag gebeur.

Teen middernag het ek Blou Bettie hoor gil. Dit het my laat regop sit in die bed. Die spoke! Ek het opgestaan en gehardloop tot by die geskreeu. Toe ek by Bettie se kamer kom, sien ek haar op die bed sit. Sy kyk my woordeloos aan, en tog hoor ek die gille. Toe hardloop ek tot waar die gille vandaan kom, dit was Braaivleis, sy brandwonde het hom in sy bed laat krul van die pyn.

- Dit was toe nie jy nie, né Bettie? Ek het altyd gedink dis jy wat snags so gil.
- En ek het weer gedink dis jy.

Ons kon nie glo dat ons al lankal aan mekaar gedink het nie.

Toe word Bettie nog blouer, wat beteken het dat sy baie skaam was.

- Wat gaan jy nou doen, Oskar?
- En jy, Bettie?
- Wil jy by my kom inkruip Oskar?

Vroumense is net ongelooflik. Ek sou dae, weke, maande gevat het om so 'n sin in my kop te oefen voordat ek dit kon sê. Maar sy't dit sommer net so gesê, sonder enige bohaai, asof dit die natuurlikste ding op aarde was.

- Okei, Okei.

Toe klim ek by haar in die bed. Dit was 'n bietjie smal, maar ons het 'n wonderlike nag gehad. Blou Bettie ruik soos amandels en haar vel is so sag soos die binnekant van my arms, maar by haar is dit haar hele lyf. Ons het geslaap en gedroom, ons het styf teen mekaar gelê. Sy't my als van haar vertel en ek het haar als van my vertel.

Natuurlik toe ou tannie Mostert, die saalsuster, ons die volgende oggend saam kry, was dit 'n helse gedoente. Sy't gegil. Die nagsuster het ook gegil, hulle't ons uitgeskel en ons "dom snuiters" genoem, en die gedoente het eers geëindig toe Ouma Rosa dit kom stopsit het.

- Sjarrap nou, gaan baklei op 'n ander plek. Julle's nie nou in 'n "public toilet" nie!

Daarna het sy my teruggeneem na my kamer toe en ek het 'n bietjie geslaap. Toe ek wakker word, kon ons 'n bietjie gesels.

- So, is jy ernstig oor Bettie, Oskar?
- Ja Ouma Rosa en ek is vreeslik gelukkig. Ons het gisteraand getrou.
- Getrou?
- Ja. Ons het alles gedoen wat getroude mense doen.
- Werklik?
- Hoe't jy dan gedink, ek's darem al twintig, op twintig kan ek lewe soos ek wil.
- Natuurlik, ek is baie bly vir jou Oskar. Jy word nou mooi groot.
- Daar's net een ding wat ons nie gedoen het nie, die soen waar die tonge raak. Blou Bettie was bang dit gee haar kinders. Wat dink jy daarvan Ouma Rosa?
- Ek dink sy's reg, Oskar.
- Rêrig? Kan 'n mens kinders kry as iemand jou met die tong soen? Dan gaan ek mos kinders by die *Chinees* kry?
- Bedaar, Oskar, die kans is maar skraal, regtig baie skraal.

Dit het my 'n bietjie gerusgestel, God, want ek moet vir jou sê, en net vir jou, dat ek en Bettie twee of miskien meer kere die tongding gedoen het.

- Sjoë Ouma Rosa, ek was vanoggend verskriklik moeg.
- Dis normaal vir jou ouderdom Oskar, tussen twintig en vyf en twintig gaan jy saans uit, jy gaan clubs toe, jy slaap nie genoeg nie. Alles het 'n prys.

Toe het Blou Bettie by ons kom tee drink. Sy en Ouma Rosa het dadelik gekliek en ons het lekker gelag.

Wel, dis dan al, God. Nou weet ek nie so mooi wat ek jou vanaand kan vra nie, want dit was 'n lekker dag. Wag! Daar is iets. Laat Bettie se operasie môre goed afloop. Nie soos myne nie, as jy verstaan wat ek bedoel.

Liefde Groete.
Oskar.

Liewe God,

Blou Bettie is vandag geopereer. Ek het tien verskriklike jare deurgemaak. Dertig is nie vir sussies nie, dis net bekommernisse en verantwoordelikhede.

Toe hulle vir Blou Bettie op die trollie verbystoot was sy so klein en maer dat 'n mens haar skaars onder die laken kon sien.

- Ouma Rosa, hoekom laat God toe dat mense soos ek en Bettie gemaak word?
- Gelukkig het hy julle gemaak, Oskartjie, want die lewe sou nie so mooi gewees het sonder julle nie.
- Dis nie wat ek bedoel nie. Hoekom laat hy toe dat ons siek word? God is gemeen, of anders doen hy net nie sy werk nie.
- Oskar, siekte is soos dood. Dis 'n feit, nie 'n straf nie.
- Dis maklik vir jou om te sê Ouma Rosa, dis nie jy wat siek is nie.
- En hoe weet jy dit, Oskar?

Dit het my nogal laat skrik, hoor. Ek het nooit gedink dat Ouma Rosa, wat altyd so baie vir ander mense doen en almal help, ook dalk siek kan wees nie.

- Jy moenie dinge vir my wegsteek nie, Ouma Rosa, jy kan enigiets vir my sê, ek is nou al dertig, ek het kanker en 'n vrou in die operasiesaal. So rêrig, die lewe kan my niks meer leer nie.
- Ek is so lief vir jou, Oskar.
- Wil jy hê ek moet jou aanneem?
- My aanneem?
- Ja, ek het vir Bernard ook aangeneem, toe ek sien hy lyk maar bek-af.

- Bernard?
- Ja, my teddiebeer. Die een sonder die ore wat al die helfte van sy opstoppeset verloor het. Hy't orals littekens. Om die waarheid te sê hy lyk 'n bietjie soos jy. Ek het hom aangeneem die dag toe my simpel ouers vir my 'n nuwe teddiebeer gebring het. Asof ek 'n nuwe teddie wou hê! Hulle kon my maar net sowel met 'n splinternuwe boetie vervang het! Ek kan jou ook aanneem, as dit jou sal laat beter voel?
- O ja, Oskar, ek dink dit sal my sommer baie beter laat voel.
- Nou ja, vat vyf, Ouma Rosa!

Teen laatmiddag het Ouma Rosa my kom wakker maak om vir my te sê Blou Bettie is terug in haar kamer en haar operasie was 'n sukses.

Ons het saam vir haar gaan kuier. Haar ouers was langs die bed. Ek weet nie of Bettie of Ouma Rosa vir hulle iets gese het nie, maar dit het gelyk of hulle weet wie ek is en hulle het my met groot respek behandel.

Ek was bly, want Blou Bettie was nog steeds blouerig. Ek het na Bettie se ma gekyk, sy was nie blou nie, maar sy was nog steeds mooi, en toe dink ek dat my vrou Bettie maar enige kleur kon kies, ek sou nog net so lief wees vir haar.

Nou ja, dan sê ek maar koebaai. Vandag was eintlik 'n goeie dag, 'n gesinsdag. Ek het vir Ouma Rosa aangeneem, ek het my skoonouers ontmoet en ons het lekker gekliek, en ek het my vrou gesond teruggekry, al het sy teen elf uur pienk geword.

So, vandag is daar nie 'n wens nie. Jy kan maar 'n bietjie rus.

Liefde Groete.
Oskar

Liewe God,

Vandag is ek tussen veertig en vyftig en ek het net kak aangejaag.

Ek vertel dit vinnig, want dis nie eintlik die moeite werd nie. Dit gaan baie beter met my vrou, Blou Bettie, maar die *Chinees* het gaan klik dat ek haar op die mond gesoen het. Popcorn het haar gestuur, want hy kan my nie meer vat nie.

Toe sê Bettie vir my dis oor tussen ons. Ek het gesê sy kan my nie verantwoordelik hou vir dinge wat ek in my prille jeug gedoen het nie, maar sy wou niks hoor nie. Sy't selfs maats gemaak met die *Chinees* net om my te spite. Ek het die twee van hulle saam hoor giggel in haar kamer.

So, toe Brigitte, die Downsindroomkind, my in my kamer kom groet, het ek toegelaat dat sy my oral soen. Sy was verskriklik bly dat ek haar toegelaat het om dit te doen. Die probleem is dat Einstein in die gang was. Hy't miskien water op sy brein, maar hy's nie blind nie. Hy't alles gesien en dit vir Bettie en die *Chinees* gaan oorvertel. En nou maak almal op die vloer of ek 'n vrouejagter is terwyl ek nie 'n voet uit my kamer uit gesit het nie.

- Ek weet nie wat my besiel het met Brigitte nie, Ouma Rosa.
- Dis die drange van die middeljare, Oskar. Dis hoe mans is tussen vyf en veertig en vyftig. Hulle wil gerusgestel word, hulle maak seker dat ander vroue as die een vir wie hulle lief is hulle nog aantreklik vind.
- So ek is normaal, maar ek's 'n bliksem?
- Ja, Oskar, jy's heeltemal normaal.
- Maar Ouma Rosa, wat moet ek doen?
- Vir wie is jy lief?
- Vir Bettie vir niemand anders nie, net vir Bettie!
- Nou ja, gaan sê dit vir haar. 'n Eerste verhouding is altyd moeilik, dis broos, maar as Bettie die regte een is moet jy baklei om dit te laat werk.

Môre is dit Kersfees, God. Ek het nooit besef dis jou verjaarsdag nie, so veels geluk. Maar doen asseblief iets sodat ek en Bettie weer by mekaar uitkom, want ek weet nie of dit die rede is nie, maar ek voel vanaand baie hartseer en my moed is in my skoene.

Tot môre.
Oskar.

Liewe God,

Vanoggend agtuur het ek vir Blou Bettie gesê ek is lief vir haar, net vir haar, en dat ek my nie die lewe sonder haar kon voorstel nie. Sy't begin huil en gesê ek het 'n groot hartseer van haar weggevat, want sy's ook net vir my lief en dat sy nooit iemand anders sou kry nie, veral nou dat sy pienk is.

Toe dit tienuur word, besef ek dis rîrig Kersfees en dat ek nie by Bettie kan bly nie. Ek sou my ouers moes "face". Wat sou hulle hierdie keer vir my gekoop het? Seker 'n puzzle met 1 800 stukke of 'n boek wat in *Chinees* geskryf is? Die enigste ding waarvan ek seker was, was dat dit ek 'n mislike dag sou hê.

En toe het ek besluit om van die hospitaal af weg te loop. Teen half 12 het Ouma Rosa my 'n drukkie kom gee en my 'n geseënde Kersfees toegewens. Ek't gefluit. Popcorn, Braaivleis en Einstein het my kom help om aan te trek, hulle't my opgelig en

afgedra tot by Ouma Rosa se ou tjor, 'n kar wat seker uit die tyd voor daar motors was kom. Popcorn het geweet hoe om 'n slot oop te maak, omdat hy gelukkig genoeg was om in 'n vooraf agtergeblewe gemeenskap groot te word, hy het die agterste deur oopgekry en hulle't my op die vloer tussen die sitplekke laat val. En toe's hulle terug hospitaal toe sonder dat enigiemand hulle sien.

Na 'n lang ruk het Ouma Rosa kar toe gekom en ingeklim. Nadat sy dit so 7 of 8 keer laat rammel het, het sy met 'n helse spoed weggetrek. Jislaaik, hierdie soort kar uit die tyd voordat daar motors was, is fantasties. Dit raas so, jy dink jy ry vinnig. Die probleem was dat Ouma Rosa niks respek vir robotte, sypaadjies of sirkels gehad nie, sy het bo oor hulle gery en sommer van die pad af ook. Die rit huis toe het so lank gevat dat ek aan die slaap geraak het. Toe ek wakker word, was dit donker en koud. Toe het ek gewonder of ek nie miskien 'n stupid ding gedoen het nie.

Ek het uit die kar uit geklim. Voor my het ek 'n dubbel verdieping huis gesien. Ek het soontoe geloop. Ek moes spring om die klokke by te kom en toe het ek op die matjie geval. Dis waar Ouma Rosa my gekry het. Sy het na my toe afgebuk en gesê:

- Ouma se skattebol!

En toe dink ek dat ek miskien nie 'n stupid ding gedoen het nie.

Sy't my opgetel en na haar sitkamer toe gedra, daar was 'n groot Kersboom met ligte wat vir my oog geknip het. Ek kon nie glo hoe mooi dit by Ouma Rosa was nie. Sy't my by die vuur warm gemaak en ons het groot bekere "cocoa" gedrink.

- Oskar, almal soek jou by die hospitaal, dis pandemonium. Jou ouers is omtrent van hulle kop af. Hulle't tot die polisie gebel.
 - Dis ook net hulle wat sal dink ek sal lief wees vir hulle as ek in boeie is?
 - Wat het jy teen hulle Oskar?
 - Hulle's bang vir my. Hulle laat my voel soos 'n monster. Hoekom is hulle so bang vir my? Is ek lelik? Stink ek? Het ek oornag 'n idioot geword sonder dat ek dit weet?
 - Dis nie vir jou wat hulle bang is nie, Oskar. Dis vir die siekte.
 - My siekte is deel van my. Of kan hulle net lief wees vir 'n gesonde Oskar?
 - Hulle is lief vir jou, Oskar. Hulle't dit vir my gesê.
 - Praat jy met hulle?
 - Ja, en hulle is baie jaloers op ons goeie verhouding. Of nee, nie jaloers nie, eerder hartseer. Hulle's hartseer dat hulle nie ook so 'n verhouding met jou het nie. Weet jy, Oskar, jy gaan eendag doodgaan, maar jou ouers ook.
- Ek was verbaas toe sy dit vir my sê. Ek het nie daaraan gedink nie.

- Ja, hulle gaan ook doodgaan. En hulle gaan heeltemal alleen doodgaan, met die verskriklike wete dat hulle nie kon vrede maak met hul enigste kind, met die Oskar vir wie hulle so lief is nie.
- Moenie sulke goed sê nie, Ouma Rosa, jy gaan my laat huil.
- Dink aan hulle, Oskar. Jy verstaan jy gaan doodgaan, want jy's 'n baie slim seun. Maar ek dink nie jy verstaan dat jy nie die enigste een is wat gaan doodgaan nie. Almal gaan doodgaan. Jou ouers gaan eendag doodgaan, en ek ook.
- Dis seker so, maar ek moet nogsteeds eerste gaan.
- Dis waar, jy moet eerste doodgaan. Maar beteken dit net jy het regte, omdat jy eerste gaan? Ook die reg om van die ander te vergeet?
- Ek verstaan, Ouma Rosa. Jy kan hulle maar bel.

Toe my ouers daar aankom, het ek vir hulle gesê:

- Ek is jammer, ek't vergeet julle sal ook eendag doodgaan.

Ek weet nie watter verskil hierdie sin gemaak het nie, maar daarna was hulle weer nes altyd en ons het 'n fantastiese Kersaand gehad.

O ja, geluk met jou verjaarsdag, God. Ouma Rosa het gesê as ek met my ouers opmaak sal dit 'n goeie present vir jou wees. Ek persoonlik dink dis maar 'n stupid present, maar as jou ou pêl Ouma Rosa so sê, wie is ek om te stry?

Tot more, liefde groete.

Oskar

Liewe God,

Vandag ek is oor die sestig en ek betaal 'n duur prys vir alles wat ek gisteraand aangevang het. Vandag voel ek rêrig nie op my beste nie. Dit was eintlik lekker om terug te kom hospitaal toe. 'n Mens word mos maar so wanneer jy oud word, jy hou nie meer van reis nie. Ek het rêrig nie meer lus om weg te gaan nie.

Blou Bettie het vir my in 'n rolstoel kom kuier en ons het lekker saam gekuier. Ons het hande vasgehou terwyl ons na musiek luister, dit het ons aan die goeie ou dae laat dink.

Ek gaan nie verder skryf nie, die pen raak nou skielik swaar.

Almal hier in die hospitaal is siek, dokter ook. Dis van al die sjampanje en krismispoeding wat die ouers vir die personeel gebring het. Dit sal rêrig lekker wees as jy vir my kan kom kuier.

Liefde groete.
Oskar.

Liewe God,

Vandag is ek tussen sewentig en tagtig en ek het baie nagedink.

Ek en Bettie het in die *Mediese Woordeboek* gelees. Dis haar gunsteling boek. Sy wonder altyd watter siekte sy miskien later kan kry.

Die dokter het by ons kom inloer. Hy't ingedrentel, nes 'n hond wat vet gesteel het. Ek het sommer reguit vir hom gesê: "Hou op om so skuldig te lyk. Dis nie jou skuld as jy vir mense slegte nuus moet gee nie. Ontspan, moenie jou so opwerk nie. Anders gaan jy nie lank in hierdie job hou nie. Kyk net hoe lyk jy al."

Dit het eers gelyk of hy 'n padda ingesluk het. Toe gee hy vir my 'n drukkies en sê:

- Oskar, dankie dat jy dit vir my gesê het.
- Ag dis niks nie, Dokter. Dis 'n plesier. Kom sien my enige tyd.

Maar ek wag nog altyd dat jy by my kom kuier. Kom asseblief, moenie skaam wees nie. Al kuier daar op die oomblik baie mense by my. Ek sal rêrig baie daarvan hou.

Tot more, liefde groete.
Oskar.

Liewe God

Blou Bettie is toe weg. Sy's terug na haar ouers toe. Ek is nie stupid nie, ek weet ek sal haar nooit weer sien nie.

Ek gaan nie verder vir jou skryf nie, want ek is te hartseer. Ek en Blou Bettie was ons lewe lank saam, maar nou's ek alleen, bles, pap en moeg. Dis te erg om oud te word.

Vandag hou ek nie meer van jou nie.

Oskar.

Liewe God,

Toe ek wakker word, het ek besef, ek's negentig. Ek het my kop na die venster toe gedraai en na die lug gekyk.

En toe het ek geweet, jy's op pad. Ek was alleen op die aarde, en jy het probeer om die son te laat opkom. Jy't gesukkel, maar jy't nie opgegee nie. Jy't die ruimte vol wit, grys en blou geblaas. Jy't die nag weggestoot, jy't die wêreld weer lewendig gemaak. Jy't aangehou. Toe verstaan ek die verskil tussen jou en ons. Jy's die ou wat nie einde het nie, die een wat nooit moeg word nie. Jy's altyd aan die werk. Nou's dit dag, nou's dit nag! Nou's dit lente, nou's dit winter! Daar's Blou Bettie, daar's Oskar en daar's Ouma Rosa. Jissie, jy't baie krag!

Toe besef ek jy's hier en dat jy jou geheim met my gedeel het. Die geheim is, kyk elke dag na die wêreld asof jy dit vir die eerste keer sien. Ek het probeer.

Dankie, God, dat jy dit vir my gedoen het. Jy het my aan die hand gevat en gelei tot diep binne-in die geheim, om dit van naby te bekyk. Dankie daarvoor.

Liefde Groete.
Oskar

Liewe God,

Vandag is ek honderd, net so oud soos Ouma Rosa. Dis verskraklik oud. Ek het vir my ma-hulle probeer verduidelik dat enige fool die lewe kan geniet op tien of twintig, maar as jy 'n honderd word sal jy die lewe eers werklik waardeer. Ek weet nie of ek hulle oortuig het nie.

Ek raak nou moeg.

Tot more.
Oskar.

Liewe God,

'n Honderd en tien. Dis rênig oud.

Ek dink ek begin nou doodgaan.

Oskar.

Liewe God,

Die seuntjie is toe dood. Dit het vanoggend gebeur in die halfuur wat ek en sy ouers gaan koffie drink het. Ek dink hy het vir daardie oomblik gewag om ons te spaar.

Dankie dat ek Oskar kon leer ken. Danksy hom was ek snaaks. Ek het stories uitgedink, ek was selfs 'n rofstoeier. Danksy hom het ek gelag en vreugde geken. Ek is vol liefde, hy het my soveel liefde gegee dat ek genoeg het vir die res van my lewe.

Tot binnekort.

Die laaste drie dae het Oskar 'n briefie op sy bedkassie gehad. Ek dink dit was vir jou bedoel. Hy't geskryf:

Net God mag my wakker maak.

EINDE

Oskar en die pienk tannie: Die reis van 'n onwaarskynlike tweemanskap van 'n Franse na 'n Afrikaanse verhoog

Oskar en die pienk tannie: The journey of an improbable pair from a French to an Afrikaans stage

NAÏMI MORGAN

Afdeling Frans, Departement Afrikaans, Duits en Frans
Fakulteit Geesteswetenskappe
Universiteit van die Vrystaat
Bloemfontein
Suid-Afrika
E-pos: morgann@ufs.ac.za

Naïmi Morgan

NAÏMI MORGAN is hoof van die Afdeling Frans aan die Universiteit van die Vrystaat. Sy het 'n parallelle loopbaan as literêre vertaler, wat dramatekste soos *Oskar en die pienk tannie* en *Monsieur Ibrahim en die blomme van die Koran* (beide Eric-Emmanuel Schmitt) insluit. Haar 2017-vertaling van Antoine de Saint-Exupéry se *Die klein prinsie* vir 'n woordkunsproduksie by die Vrystaat Kunstefees besorg aan Chris van Niekerk die toekenning as Beste Vrystaatse Kunstenaar. Sy het reeds verskeie toekennings vir haar bydrae tot die vertaalkuns in die taalpaar Frans-Afrikaans ontvang: sy is onder andere 'n *Chevalier des Arts et des Lettres de la République Française* (Ridder in Kunste en Lettere van die Franse Republiek) en het in 2015 die Suid-Afrikaanse Vertalersinstituut se prys vir Uitnemendheid in die Vertaling van Kinderliteratuur ontvang vir bogenoemde twee Schmitt-tekste. Haar Franse vertaling van François Smith se roman *Kamphoer* verskyn in 2020 by Actes Sud in Frankryk as *Fille à soldats*.

NAÏMI MORGAN is head of the French Section at Free State University. She has a parallel career as a literary translator, which includes drama texts such as *Oskar en die pienk tannie* and *Monsieur Ibrahim en die blomme van die Koran* (both by Eric-Emmanuel Schmitt). Her 2017 translation of Antoine de Saint-Exupéry's *Die klein prinsie* for a Word Art Production at the Free State Arts Festival resulted in Chris van Niekerk being awarded the Best Free State Artist Prize. She has received several awards for her contribution to the translator's art in the language pair French-Afrikaans: amongst others, she is a *Chevalier des Arts et des Lettres de la République Française* (Knight of Arts and Letters of the French Republic) and received the South African Translators' Institute's prize for Excellence in Children's Literature Translation for the two above-mentioned texts by Schmitt. Her French translation of François Smith's novel *Kamphoer* will be published in 2020 by Actes Sud in France as *Fille à soldats*.

Datums:

Ontvang: 2019-11-24

Goedgekeur: 2019-12-07

Gepubliseer: Maart 2020

ABSTRACT**Oskar en die pienk tannie: *The journey of an improbable pair from a French to an Afrikaans stage***

Eric-Emmanuel Schmitt, the playwright of Oskar en die pienk tannie, is one of France's most popular and laurelled authors. He has been awarded the Grand prix du théâtre de l'Académie française and the Molière on several occasions, notably in 2003, when French actress Danielle Darrieux won it at age 86 for the one-woman production of Oscar et la dame rose. His novels and plays have been translated into at least 46 languages and the plays have been staged in more than 50 countries, including South Africa since 2012, when the Afrikaans production of Oskar en die pienk tannie had its première at the Vryfees in Bloemfontein. The play is an adaptation by the playwright of his eponymous novella, which is part of a cycle of eight tales relating to religion, philosophy and diverse cultures, entitled Le cycle de l'invisible. The novella (2002) was not only adapted as a play (2003), but also as a film (2010) directed by the author.

Oscar et la dame rose has a Christian theme: Oscar, a boy dying of cancer, meets Mamie Rose, one of the volunteers at a children's hospital, who advises him to write letters to God about the twelve days he has left to live. Both the novella and drama are in epistolary format and consist of fourteen letters. The text is valued for its therapeutic effect, as it provides solace to readers and theatre-goers who have to accept the inevitable. Copies of the text, in several languages, are available in European children's hospitals. In 2003 Schmitt was awarded the Prix Jean Bernard for Oscar et la dame rose by the French Académie de Médecine.

Although Oskar en die pienk tannie was one of the most successful translated plays performed in Afrikaans on South African stages in recent years, the fact that Eric-Emmanuel Schmitt was unknown in South Africa proved to be quite a challenge to arouse the interest of Afrikaans publishers, directors and producers for both the novella and the theatrical adaptation thereof. The Afrikaans translation of the novella and play were submitted in 2012 to a South African publisher (Human & Rousseau) and a private theatre company (Sandra Prinsloo Produksies). In France, the novella preceded the stage adaptation, but in South Africa it was the stage production of 2012, notably the performance of Sandra Prinsloo, which eventually resulted in the publication of the novella the following year (2013). As very few Afrikaans plays and even fewer plays translated into Afrikaans are ever published, the only available version of the theatrical translation is the 2012 adapted stage text which was submitted to Dalro and the Afrikaans Contemporary Drama Archive or AKDA. The unabridged Afrikaans translation of the drama text is the property of Eric-Emmanuel Schmitt's production agency.

This article documents the challenges facing translators in the language pair French-Afrikaans, using the publication of the Afrikaans translation of the novella Oskar en die pienk tannie and its stage production by Lara Bye as a case-study. The author of the article translated both the novella and the stage text. Using Sirkku Aaltonen's Time-sharing on stage (2000) as a framework, the reasons for domesticating the translation and the various contexts and circumstances which resulted in different Afrikaans versions of the original French source text are outlined. As far as the stage text is concerned, examples include its adaptation to art festival format by Sandra Prinsloo and Lara Bye and the addition of English words to the Afrikaans text to enhance the contemporary authenticity of the dialogue. Domestication was unavoidable to facilitate pronunciation of the characters' nicknames, linked to their illness, as well as the nom de guerre of the female wrestlers invented by Mamie Rose to amuse Oscar and to build up his courage. By comparison to Adriana Hunter's English translation of the title (Oscar and the lady in pink), the register of the source text title was made less formal by replacing the literal Afrikaans translation of dame by tannie (or auntie).

As a contribution to the Afrikaans stage archive, the article includes a comparison of the original French and Afrikaans productions. The first French production was directed by Christophe Lidon, whose set resembled a pop-up children's book. Both Lidon and Bye had to resolve the challenge of an ongoing dialogue between two characters with only one actor on stage. In the Lidon production, Oscar's presence is represented by an old-fashioned hospital bed centre stage with the diaphanous curtains drawn. The letters to God are "posted" in the patient's chart-holder at the foot-end of the bed. The toy chest next to the bed contains a variety of soft toys which also double up as Oscar's sick friends in hospital. The Lara Bye production with Sandra Prinsloo as both Oskar and the Pienk Tannie had only one stage property, a table which was designed especially for Prinsloo and facilitated her continuous metamorphoses between the two characters. The height was calculated to allow Prinsloo to swing her legs in child-like fashion and to draw attention to her red tennis shoes, one of the markers for the Pienk Tannie's role-change to Oskar. Both productions had a very effective lighting plan: in the French production, the light changed from deep blue to a mysterious white as Oscar freed himself from earthly preoccupations. In the South African version, a blue rectangle of light represented Oskar's island of safety in the hospital room.

The Lara Bye drama production ultimately won awards for Best Actress, Director and Production at the most prominent Afrikaans arts festivals, while the Afrikaans translation was also awarded several awards, including the South African Translators' Institute Prize for Excellence in the Translation of Children's Literature.

KEY WORDS: *Oskar en die pienk tannie*, Sandra Prinsloo, Lara Bye, Sirrku Aaltonen, practical drama translation, drama and stage text

TREFWOORDE: *Oskar en die pienk tannie*, Sandra Prinsloo, Lara Bye, Sirrku Aaltonen, praktiese dramavertaling, lees- en speeltteks

OPSOMMING

Eric-Emmanuel Schmitt, die skrywer van die novelle en eponieme drama *Oskar en die pienk tannie*, is een van Frankryk se mees gewilde en bekroonde outeurs. Hy word beskou as 'n dramaturg vir akteurs eerder as regisseurs: sy intriges is maklik om te volg en sy natuurlike dialoog is 'n groot aantrekkingskrag vir bekende teater- en filmakteurs. Gegewe sy onbekendheid in Suid-Afrika was dit egter 'n groot uitdaging om belangstelling vir die novelle en dramaverwerking deur Schmitt self by Afrikaanse uitgewers, regisseurs en produsente te wek. Die gedomestikeerde Afrikaanse dramavertaling is uiteindelik deur Sandra Prinsloo-produksies opgevoer met die aktrise self as Oskar en die pienk tannie en Lara Bye as regisseuse. Danksy die sukses van die produksie is die novelle-vertaling die daaropvolgende jaar gepubliseer. Die dramaproduksie het uiteindelik toekennings vir beste aktrise, regisseuse en produksie op verskillende Afrikaanse kunstefeeste gewen. *Oskar en die pienk tannie* kan beskou word as een van die mees suksesvolle vertaalde dramas wat die afgelope paar jaar in Afrikaans op Suid-Afrikaanse verhoë opgevoer is. As speelteks is die Afrikaanse dramavertaling verder aangepas deur Sandra Prinsloo en Lara Bye; die outeurskap van die speelteks van die Bye-produksie word bespreek na aanleiding van Sirrku Aaltonen se *Time-sharing on stage* (2000). Die oorspronklike Franse en Afrikaanse produksies word vergelyk as bydrae tot die ensenerings-argief van Afrikaanse teaterproduksies. Daar word ook kortliks na die terapeutiese waarde van hierdie besondere dramateks verwys.

1. PORTRET VAN ERIC-EMMANUEL SCHMITT

Die bekroonde skrywer Eric-Emmanuel Schmitt, wat voor die openingsaand van *Oskar en die pienk tannie*¹ by die 2012 Vrystaat Kunstefees² onbekend was aan Afrikaanssprekende gehore, het danksy die Lara Bye-produksie, volgens die Franse uitdrukking, “by die groot deur ingekom.”³ Een van sy ander gewilde dramas, *Monsieur Ibrahim en die blomme van die Koran*, sou vervolgens in 2017 op Suid-Afrikaanse verhoë debuteer, terwyl ’n derde Schmitt-stuk, *Die evangelie volgens Pilatus*, in 2019 vir keuring aan ’n produksiespan voorgelê is vir die Vrystaat Kunstefees.

Schmitt is sedert die 1990’s een van Frankryk se mees gewilde kontemporêre skrywers, met van die beste boekverkope en grootste aantal opvoerings ter wêreld. Hy is ook ’n gereelde wenner van Frankryk se mees gesogte dramatoekenings, soos die *Molière* en die *Grand prix du théâtre de l’Académie française*. Sy boeke en toneelstukke is in 46 tale⁴ vertaal en in 50 lande opgevoer; sy titels is boaan die lys van voorgeskrewe tekste vir sekondêre skole.⁵ As filosofie-graduandus van die École Normale Supérieure, is hy as lektor by die Universiteit van Chambéry in Frankryk aangestel. Die sukses van sy dramas en ’n aantal literêre pryse het hom egter in staat gestel om voltyds te skryf. Schmitt is eerstens dramaturg en sy verhale word in baie gevalle vir die verhoog verwerk of verfilm (soos *Odette Toulemonde* en *Oscar et la dame rose*) met homself as regisseur. Daar bestaan drie weergawes van *Oscar et la dame rose*: die aanvanklike novelle (2002), die dramaverwerking daarvan as eenroustuk (2003) en die filmweergawe (2010).

Schmitt is sedert 2012 lid van België se Koninklike Akademie vir die Franse Taal en Letterkunde en sedert 2016 lid van die keurkomitee van Frankryk se grootste literêre prys, die Goncourt.

2. OSKAR EN DIE PIENK TANNIE EN DIE SIKLUS VAN DIE ONSIGBARE

Aangesien die vertaling van *Oskar en die pienk tannie*⁶ gedomestikeer⁷ is, mag die Afrikaanse teatergehoor dit miskien nie as ’n Franse toneelstuk ervaar nie. Verder is dit ’n verwerking van ’n novelle wat op sy beurt deel uitmaak van ’n reeks van agt verhale getitel *Le cycle de l’invisible* of *Siklus van die onsigbare* en vorm dus deel van ’n groter geheel. Slegs twee van die agt verhale in die siklus, wat ’n godsdienstige, filosofiese en kulturele inslag het, is in Afrikaans vertaal (*Oskar en die pienk tannie* en *Monsieur Ibrahim en die blomme van die Koran*). Die agt titels is kronologies as volg (die hooftema word naas die titel genoem):

Milarepa (1997) (Boeddhisme)

Monsieur Ibrahim et les fleurs du Coran (2001) (Soefisme)

¹ Soms verkort tot *Oskar*. Die oorspronklike titel is *Oscar et la dame rose*.

² Intussen herdoop na die Vrystaat Kunstefees.

³ *Entrer par la grande porte* beteken om bo te begin.

⁴ Benewens Afrikaans is van die ander noemenswaardige teikentale Albanees, Turks, Baskies, Kastiliaans, Yslandies en Maltees.

⁵ Volgens die jongste statistiek op Schmitt se webblad, <https://www.eric-emmanuel-schmitt.com/Portrait-statistiques.html> (31 Oktober 2019).

⁶ *Oskar en Mamie Rose* verwys na die Franse bronteks en produksie; *Oskar en Ouma Rosa* na die Afrikaanse vertaling en produksie.

⁷ Karakter- en plekname is vertaal, kulturele verwysings is van Frankryk na Suid-Afrika verplaas, soos byvoorbeeld ’n Franse handelsnaam wat Wilson’s Toffies word.

Oscar et la dame rose (2002) (Christelike godsdiens)
L'enfant de Noé (2004) (Judaïsme)
Le sumo qui ne pouvait pas grossir (2009) (Zen-Boeddhisme)
Les dix enfants que Madame Ming n'a pas eus (2012) (Confucianisme)
Madame Pylinska et le secret de Chopin (2018) (Inisiasie tot klassieke musiek)
Félix et la source invisible (2019) (Animisme)

Die verhaal van *Oscar et la dame rose* het besondere betekenis vir Schmitt, miskien omdat hy soos Oskar, die jong seun wat besig is om aan kanker te sterf, uit 'n ateiïstiese agtergrond kom en in buitengewone omstandighede tot bekering gekom het. Beide die novelle en drama is in epistolêre formaat. Daar is veertien briewe in die versameling: 'n eerste brief waarin Oskar homself aan God voorstel, twaalf briewe waarin Oskar in sy verbeelding elke dag tien jaar ouer word (tien jaar vir elke dag wat hy oor het om te leef), en 'n brief van Ouma Rosa, 'n vrywilliger by die kindershospitaal, wat as epiloog dien. Die korrespondensie begin as volg:

Oskar: Hoekom moet ek vir God skryf?
 Pienk Tannie: Sodat jy nie meer so alleen voel nie.
 Oskar: Wat moet ek vir hom skryf?
 Pienk Tannie: Deel jou gedagtes met hom. Die gedagtes wat 'n mens nie hardop uitspreek nie, weeg naderhand swaar, hulle hou jou vas sodat jy nie kan beweeg nie en vreet jou op van binne af.
 Oskar: Okei.
 Pienk Tannie: En jy mag vir God elke dag een wens vra. Nie meer nie, hoor jy, net een.
 Oskar: Maar is God dan so suinig? Aladdin het drie wense gekry.
 Pienk Tannie: Een wens per dag is beter as net drie in 'n hele lewe, of hoe Oskar?
 Oskar: Okei. So kan ek enigiets vra? 'n Playstation, 'n J-board, 'n X-box.
 Pienk Tannie: Nee, Oskar. God is nie Vader Krismis nie. Jy mag net dinge vra wat met die gees te doen het.
 Oskar: Met die gees?
 Pienk Tannie: Ja, soos, dapperheid, geduld en begrip.
 Oskar: Okei. Ek sien.
 Pienk Tannie: En jy mag vir hom ook gunste vra namens ander mense, Oskar.
 Oskar: Nee Ouma Rosa, ek gaan nie so stupid wees nie, as ek net een wens het, gaan ek dit vir myself hou. So God, in hierdie eerste brief aan jou wou ek vertel van my lewe in die hospitaal, hier waar mense nou dink ek gee die mediese wetenskap 'n slegte naam. Ek wil jou iets vra. Gaan ek gesond word? Antwoord net ja of nee. Dis tog nie so moeilik nie. Ja of nee. Krap dood wat nie van toepassing is nie.
 Tot môre, dan.
 Liefdegroete.
 Oskar.
 O ja, ek het nie jou adres nie, wat nou? (Schmitt 2012:5-6 P&B⁸)

Soos wat Oskar verswak, word die briewe al hoe korter. Die laaste brief, ook die mees roerende, is maar net 2 reëls lank:

⁸ P&B verwys na Prinsloo & Bye, ter onderskeiding van die speel- en leesteks, wat albei uit 2012 dateer.

Oskar: Liewe God,
 'n Honderd en tien. Dis rêrig oud.
 Ek dink ek begin nou doodgaan.
 Oskar. (Schmitt 2012:34 P&B)

Die kontak tussen die jong kind en die bejaarde vrou lei tot geestelike verdieping by beide karakters. Die terapeutiese effek van die teks en 'n moontlike verduideliking vir die sukses daarvan lê miskien ook in die geestelike wending in die slotgedeelte van die verhaal. Soos wat hy sieker en swakker word en afskeid neem van sy maats in die kinders hospitaal, word Oskar se geestelike behoeftes groter: hy nooi God om hom *in die gees* te kom besoek, en laat as't ware 'n laaste brief aan God na in die vorm van 'n kennisgewing op sy bedkassie:

Oskar: Net God mag my wakker maak. (Schmitt 2012:35 P&B)

3. KONTEKS EN VERTAALPROSES

Volgens Sirkku Aaltonen (2000:112) vind teatervertaling altyd binne 'n bepaalde konteks plaas:

There is always a history from which a text emerges and into which a text is transposed. The relationship between languages is significant for the translation process, but even more significant are the ways in which cultures are perceived to relate to one another. These perceptions are the driving force behind the decision to translate (and once that has been taken), behind the selection of desirable texts and the strategies which are applied in the process. The consequences of the intercultural exchange of theatre texts should not be ignored either.

Anders as wat die meeste praktiese vertaalhandleidings voorskryf, word vertalers uit Europese tale in Afrikaans selde deur uitgewers genader en moet hulle meestal self inisiatief aan die dag lê om 'n teks gepubliseer te kry. Teen die aanvaarde konvensie in word 'n reeds vertaalde teks meestal aan die uitgewer voorgelê, veral wanneer 'n Engelse vertaling nie bestaan nie.⁹ Hoewel 'n Engelse vertaling die uitgewer in staat stel om die Franse bronteks te beoordeel, verminder die bestaan van 'n Engelse teikenteks, wat vir die meeste Afrikaanse lesers toeganklik sou wees, terselfdertyd die behoefte aan 'n Afrikaanse vertaling. Met die uitsondering van Hertzogprysweners word dramas, en vertaalde dramas in die besonder, deesdae selde in Afrikaans gepubliseer. Beide die novelle- en dramaweergawes van *Oscar et la dame rose* behaal, volgens die gegewens op die outeur se insiggewende webwerf,¹⁰ groot internasionale sukses in Frans en in vertaling sedert die verskyning van eersgenoemde in 2002. Die Afrikaanse vertaling van die novelle en van die dramaverwerking is in 2012 onderskeidelik aan 'n Suid-Afrikaanse uitgewer (Human & Rousseau) en aan Sandra Prinsloo Produksies voorgelê. Prinsloo het in oorleg met die regisseuse Lara Bye en haar agent Alexa Strachan die potensiaal vir 'n kunstefeesproduksie daarin raakgesien. Die novelle-manuskrip is aanvanklik as gevolg van die onbekendheid van die outeur in Suid-Afrika deur die uitgewer afgekeur. Na die sukses van die dramaproduksie het die novelle uiteindelik die daaropvolgende jaar, 2013, by Human & Rousseau verskyn. Die novelle is tans uit druk.

⁹ Die Engelse vertaling van *Oscar et la dame rose*, *Oscar and the pink lady*, het in 2005 verskyn. Die vertaler is Adriana Hunter.

¹⁰ <http://www.eric-emmanuel-schmitt.com/Litterature-recits-oscar-et-la-dame-rose.html> (28 Oktober 2019).

Die eponieme speelteks is nie gepubliseer nie, maar is deur die vertaler aan Dalro en aan die Afrikaanse Kontemporêre Drama-argief of AKDA¹¹ gestuur. Die vertaal- en opvoerrege is deur Sandra Prinsloo-produksies betaal. Die opvoerrege is gevolglik aan die produksieaatskappy vir ’n beperkte tyd (gewoonlik twaalf maande) toegeken. Die Bye-produksie kan dus nie herhaal word sonder om die opvoertydperk te verleng nie. Die huidige swak wisselkoers en veral die verskil in teaterkonvensies tussen Suid-Afrika en Frankryk maak so ’n heropvoering onekonomies. In Frankryk bly ’n produksie op die planke solank daar ’n gehoor is; daar is geen beperking op die aantal opvoerings nie. In Suid-Afrika, daarenteen, is opvoergeleenthede tydens die toegelate periode beperk tot die verskillende Afrikaanse kunstefeeste en ’n paar privaat teaters. Dit is onwaarskynlik dat ’n ander Afrikaanse aktrise meer belangstelling sal genereer en meer vertonings tydens die toegelate periode sal kan inpas as Sandra Prinsloo.

4. DIE AFRIKAANSE DRAMAVERTALING VAN *OSCAR ET LA DAME ROSE*

Oskar en die pienk tannie is aanvanklik ’n novelle wat deur die outeur as dramateks verwerk word. Beide weergawes is in Afrikaans vertaal; slegs eersgenoemde is gepubliseer. Die dramateks ondergaan vervolgens verdere veranderings ter voorbereiding van die speelvak. Sirkku Aaltonen (2000:97) se uitleg oor wie almal as mede-outeurs van ’n teks beskou kan word, is veral van toepassing op die verskillende weergawes van die *Oskar*-vertalings en -verwerkings:

In contemporary Western theatre, the writing and rewriting of texts involves a varying number of authors who all contribute to the creation of the text on stage: there is the foreign writer, there may be two or three translators, there may be a dramaturge¹² who prepares the text for the stage, and sometimes even the stage-director may rewrite parts of it in the rehearsals. There are also others – actors, dress and light designers, set designers, prompters – who all write their own texts and deserve to be mentioned.

Die outeur van die novelle en drama *Oscar et la dame rose* is Eric-Emmanuel Schmitt. Naïmi Morgan het die gepubliseerde novelle en ongepubliseerde drama in Afrikaans vertaal; eersgenoemde is hersien deur ’n teksredakteur (wat ’n paar Engelse woorde bygevoeg het, soos “Shut up en gaan baklei op ’n ander plek”, 2013:57) en laasgenoemde is volgens kunstefeestesformaat deur Lara Bye en Sandra Prinsloo verkort en tegnologie opgedateer (in die oorspronklike 2002-teks bring Oskar se pa byvoorbeeld vir hom ’n Walkman as geskenk, wat in

¹¹ https://akda.co.za/wp-content/uploads/woocommerce_uploads/2016/07/2012-Oskar-en-die-pienk-tannie-teks-aangepas-vir-kunstefeeste-deur-Lara-Bye-en-Sandra-Prinsloo-24-05-16.pdf
Die AKDA is ’n belangrike bewaarplek vir ongepubliseerde dramas.

¹² Die literatuurredakteur, ’n lid van die teaterpersoneel, wat as tussenganger tussen laasgenoemde en die outeur optree en teksveranderinge aanbring.

die Afrikaanse speelteks vervang word deur 'n Ipod). Daar is ook meer Engelse woorde bygevoeg, soos geïllustreer word deur die volgende jukstaposisie van 'n paar voorbeelde uit die lees- en speeltekste¹³ (onderskeidelik links en regs):

Oskar: Soms wil ek vir hom skree dis miskien hy wat die operasie opgemors het (2012:2)	Partykeer wil ek vir hom skree dat dit miskien hy is wat 'n flop van die operasie gemaak het. (2012:2)
Oskar: Ag, jy grap seker ! (2012:3)	Ag jy joke! (2012:2)
Oskar: Jou datum het verval, nè? (2012:4)	Jy's verby jou sell by-date né? (2012:2)
Ouma Rosa: Luister mannetjie, los my uit, ek praat nes ek wil. (2012:4)	Sjarrap mannetjie, los my uit, ek praat soos ek wil. (2012:3)
Oskar: Sy kamer kyk uit op die parkeerterrein. (2012:11)	Dit kyk uit op die parking lot. (2012:7)

Die 2013-Afrikaanse vertaling van die novelle was 'n poging om 'n presiese en idiomatiese ekwivalent van die bronteks te skep, selfs in gevalle waar dit die teks sou dateer. Die 2012-speeltekse-weergawe wat op AKDA gelaai is, is die verkorte produksie-weergawe met Engelse woorde wat nie in die oorspronklike teikenteks verskyn nie. Die keuse van gemengde taal by die kinders in die hospitaal deur die produksiespan kan geregverdig word deur die volgende opmerking deur Aaltonen (2000:98):

In the theatre, even more clearly than in the literary system, the translator is an author who writes the text from within his/her own culture, theatre and society. Theatre translation follows its own conventions, which are neither those of the source text nor those of the target literary system. In consequence, the relationship between the source text and its translation may be quite different from what would be expected of it in the literary system at the same point in time.

Oscar is byvoorbeeld 'n gekultiveerde, middelklas Franse seuntjie wat deur sy oorfone na Tsjaikofski se *Neutekraker* luister sodat hy nie met sy ouers hoef te praat nie, maar in die Afrikaanse speeltekse word 'n neutrale term gebruik (Oskar luister na “musiek”, 2012:19). Die speeltekse wat die gehoor in die Prinsloo-Bye-produksie leer ken het, het groot aanklank gevind by gehore op 'n sekere tydstip in die Afrikaanse teatergeskiedenis. In daardie opsig is dit ook 'n unieke ervaring wat nie weer herhaal sal word nie. Indien 'n ander produksiespan vir die opvoerrechte aansoek doen, sal die Schmitt-agentskap 'n kontrak sluit vir die onverkorte, suiwer

¹³ Dramateks (deur Naomi Morgan, soos voorgelê aan die Schmitt-agentskap); speeltekse (dramateks aangepas vir die produksie deur Lara Bye en Sandra Prinsloo).

Afrikaanse vertaling wat oorspronklik deur die vertaler voorgelê is. Prinsloo en Bye is in hul teksaanpassings beïnvloed deur die Wes-Kaapse milieu, waarvan die beste voorbeeld die beskrywing van die “twaalf waarsê-dae” is waarmee die pienk tannie enersyds vir Oskar sê dat hy nog soveel dae het om te lewe, en andersyds deur middel van rolspel vir hom ’n manier gee om die verloop van tyd te versnel sodat hy ’n hele lewe in twaalf dae ingepas kan kry:

Pienk Tannie: Op die Weskus waar ek vandaan kom¹⁴ glo die boere dat ’n mens gedurende die laaste twaalf dae van die jaar die weer vir die volgende twaalf maande kan voorspel. Vandag is die 19^e Desember so dit voorspel dan die weer vir Januariemaand, die 20^e Desember, vir Februarie en so aan, tot by die 31^e Desember wat die Desember van die volgende jaar voorspel. Verstaan jy? (Schmitt 2012:12 P&B)

Die Wes-Kaapse ruimte het die agterdoek geword nadat die sanger Nick Taylor, ’n vriend van Sandra Prinsloo, haar meegedeel het dat die legende van die laaste 12 dae van die jaar wat die weer vir die nuwe jaar voorspel, ook aan inwoners van die Weskus bekend is.

Titels is vir enige literêre vertaler ’n uitdaging. ’n Meer letterlike vertaling van die oorspronklike Franse titel sou *Oskar en die pienk dame* gewees het (dit was die keuse van die Britse vertaler, Adriana Hunter: *Oscar and the lady in pink*), of Ouma Pienk. “Dame” behoort egter tot ’n baie formele register in Afrikaans en ’n mens kan jou moeilik voorstel dat so ’n karakter oor ’n loopbaan as ’n vroulike stoeier sou fantaseer. Die titel wat aanvanklik aan die Vryfees as produksievoorstel voorgelê is, was *Oskar en die pienk mevrou*, wat later gedomestikeer is na “tannie”.

Wat die vertaling van karaktername betref, wys Wechsler (1998:126) op ’n vertaalkeuse wat kenmerkend is van die Engelsprekende wêreld:

What about characters’ names? Here a translator’s decision-making is limited by reasonably strict convention: English-language translators rarely translate characters’ names. Keeping names in the original language, usually complete with accent mark, is one of the principal ways English-language translators give their work a foreign flavour. *Maria* does not become Mary, and *Jacques* does not become James (and *Jean-Jacques* can hardly become John-James). But the convention among French translators is just the opposite: names *are* translated. Even Milan Kundera, who insists on absolute fidelity to everything he writes, translates his Czech characters’ names into French.

Die Afrikaanse vertaalkorpus is waarskynlik te klein en publikasies in die taalpaar Frans/Afrikaans te wisselvallig om dergelike tradisies te kweek en as’t ware die stempel van die taal en kultuur af te druk. Die belangrikste rede vir die domestikering van die Franse karaktername was die veranderde omstandighede gedurende die vertaalproses. Die aanvanklike beplanning was dat die vertaling van die prosa- en dramateks die kronologiese orde van die brontekste sou volg sodat die publikasie van die novelle die gehoor sou voorberei op die verhoogproduksie, wat uiteraard ’n verwerking en verkorting van eersgenoemde is. Die bedoeling was nie dat die gehoor Oskar se verhaal in ’n teater moes ontdek nie.

Voordat die kontrak vir die publikasie van die prosateks gefinaliseer kon word, het Sandra Prinsloo en haar agent, Alexa Strachan, besluit om die eenvroustuk met Lara Bye as regisseuse by die 2012 Vryfees op te voer. Met die kronologiese inversie van die twee tekste en die

¹⁴ Die oorspronklike dramavertaling lees: “Oskar, waar ek vandaan kom, is daar ’n legende wat sê ...” (Schmitt 2012:20).

praktiese oorweging van die uitspraak van die Franse name in 'n Afrikaanse produksie (en veral die feit dat die kreatiewe Franse stoeiersname andersins vir die gehoor verlore sou gaan) moes daar dringend 'n besluit oor naamsvertaling geneem word. Daar is baie min in die literatuur geskryf oor die vertaling van dramatekste (in vergelyking met die vertaling van poësie en romans). Een van die mees gesaghebbende bronne is Phyllis Zatlin se *Theatrical translation and film adaptation. A practitioner's view*, waarin sy die volgende vraag oor naamsvertaling stel:

The translator must also confront the matter of character names. If the setting will be changed, should the names be translated? If the translation keeps the original setting, can all of the characters' names stay as they are or must some be changed for ease of pronunciation or understanding? (Zatlin 2005:73)

Naamsvertaling verskuif meer as enige ander tekselement die ruimte van die bron- na die teikenkultuur: *Oskar* speel nie in Frankryk af nie, maar in Suid-Afrika. Die Britse vertaler van die prosateks, Adriana Hunter, het die name in die oorspronklike Frans behou, wat die illusie skep dat die leser hom of haar in Frankryk bevind en die inwoners van laasgenoemde wonderbaarlik in Engels kan verstaan. Naamsvertaling was een van die interessantste aspekte van die proses, omdat die siek kinders almal byname het en Ouma Rosa se staaltjies oor haar stoeiloopbaan uiteraard die kreatiewe name van vroulike stoeiers bevat.

Die karaktername (Frans in die eerste kolom en Afrikaans in die tweede; daar is ook Engelse, Duitse en Kameroenese name in die bronteks) is as volg vertaal (*Oskar* se ouers het nie name nie):

Oscar	Oskar
Mamie Rose	Ouma Rosa
Bacon	Braaivleis
Einstein	Einstein
Pop Corn	Kaboemielie (Popcorn in die speleteks)
Le docteur Düsseldorf	Dokter Lydenburg (net "dokter" in die speleteks)
Crâne d'œuf	Eierkop
Madame N'Da	Gladys
Peggy Blue	Blou Bettie
Sandrine / La Chinoise	Amanda / Die Chinees
Madame Gommette	Tannie Trekpleister (Tannie Mostert in die speleteks)
Madame Du Cru	Tannie Van der Merwe (Nagsuster in die speleteks)

Die groot uitdaging het gekom by die vertaling van die stoeiername,¹⁵ wat in die bronteks gekoppel is aan plekname, historiese gebeure, 'n Franse chanson of 'n kulturele verwysing:

L'Étrangleuse du Languedoc	Die Wurger van Welkom
La charcutière du Limousin	Die Slagter van Somerset-Wes
Diabolica Sinclair	Die Duiwelin van Delft
Ulla Ulla / La Chienne de Büchenwald	Grote Griet / Die Teef van Talana
Cuisses d'acier	Diamantdye
Sarah Youp la Boum	Saartjie-balke-toe
Plum Pudding	Plum Pudding

¹⁵ Slegs stoeiername wat ook in die (verkorte) speleteks voorkom, word gelys.

Oskar se maats in die kinderhospitaal ontvang behandeling vir brandwonde, ernstige gewigsprobleme en hartdefekte. Hul byname is soos in die geval van Katolieke Heiliges en Martelare die sleutel tot hul identiteit (en siekte): Braaivleis het brandwonde opgedoen; Eierkop het kanker; Einstein het 'n waterhoof. Die teatergehoor se begrip van die byname en die gevaar van 'n verkeerde Franse uitspraak van die karaktername het dus noodwendig die domestisering van die vertaling bepaal.

5. DIE ENSCENERING VAN *OSKAR EN DIE PIENK TANNIE*

Die keuse van 'n aktrise en 'n regisseur vir *Oscar et la dame rose* was vir Schmitt baie minder problematies as die verwerking van die novelle tot 'n drama. Die voor die hand liggende probleem is natuurlik Oscar self. Die grootste rol in die drama kan nie aan 'n 10-jarige akteur toevertrou word nie. In die oorspronklike Franse produksie word beide Oscar en Mamie Rose deur die Franse aktrise Danielle Darrieux, aan wie die novelle ook opgedra is,¹⁶ gespeel. Sy ontvang in 2003 op 86-jarige leeftyd die Molière¹⁷ vir Beste Aktrise vir hierdie rol. Die regisseurskeuse het geval op Christophe Lidon,¹⁸ met wie se ensenerings Schmitt goed vertrou was, en wat in 2005 ook die produksie van Schmitt se tweeluik, *Le mont de oliviers* en *L'évangile selon Pilate* in die Théâtre Montparnasse sou behartig.

'n Uittreksel van die oorspronklike Franse eenvrouproduksie met Danielle Darrieux in die Luçon-teater (die première was op 7 Februarie 2003 in die Comédie des Champs-Élysées

https://www.google.co.za/search?q=oscar+et+la+dame+rose+danielle+darrieux&source=lnms&tbm=isch&sa=X&ved=0ahUKEwiU1bWF_eHIAhVzt3EKHf1KAsQQ_AUIEigB&biw=1440&bih=745#imgrc=j42hhdqiiwZ-rM:

¹⁶ *A Danielle Darrieux*. (2002, sp)

¹⁷ Die Molière-toekennings, Frankryk se hoogste eerbewys vir teaterakteurs, bestaan sedert 1987. Hierdie nasionale toekennings word gemaak deur die Professionele en Artistieke Teatervereniging (*Association professionnelle et artistique du théâtre* of APAT) en word ondersteun deur die Franse Ministerie van Kultuur tydens die *Nuit des Molières* of Nag van die Molières in Parys. Daar word toekennings gemaak vir beide produksie en spel. Vir meer inligting, klik op die volgende skakel: <https://www.lesmolières.com/>

¹⁸ <http://www.christophelidon.fr/pagepieceevangile.html> (11 November 2019).

in Parys), kan gesien word deur op die volgende skakel te klik: <https://www.youtube.com/watch?v=lljeAv4yzHw>.

Die magiese kinderboekdekor was Lidon se teenvoeter vir die moeilike tema van die doodsbegeleiding van 'n kind. Dit is insiggewend om die beeldmateriaal van die Lidon-produksie te vergelyk met Lara Bye se ensenering van die Afrikaanse vertaling wat sy première op 10 Julie 2012 by die Vryfees in die Wynand Mouton-teater in Bloemfontein gehad het.

In die Lidon-produksie (sien bo) staan daar in die middel van die verhoog 'n outydse hospitaalbed waarvan die deurskynende gordyne togetrek is; dit is die (afwesige) Oscar se ruimte. Die briewe aan God word "gepos" in 'n verslagkaarthouer aan die voeten van die bed. Langs die bed staan 'n kas met 'n verskeidenheid sagte speelgoed wat ook diens doen as Oskar se siek hospitaalmaats. Die mees treffende aspek van die regie is egter die beligting, wat wissel van diepblou tot 'n misterieuse wit, soos wat Oscar hom geleidelik van die aardse losmaak. Die eteriese, melkerige lig is veral effektief wanneer Oscar in 'n panteïstiese toneel God se teenwoordigheid in die sonsopkoms aanvoel:

Oskar: Toe ek wakker word, het ek besef, ek's negentig. Ek het my kop na die venster toe gedraai en na die lug gekyk. En toe het ek geweet, jy's op pad. Ek was alleen op die aarde, en jy het probeer om die son te laat opkom. Jy't gesukkel, maar jy't nie opgegee nie. Jy't die ruimte vol wit, grys en blou geblaas. Jy't die nag weggestoot, jy't die wêreld weer lewendig gemaak. Jy't aangehou. Toe verstaan ek die verskil tussen jou en ons. Jy's die ou wat nie einde het nie, die een wat nooit moeg word nie. Jy's altyd aan die werk. Nou's dit dag, nou's dit nag! Nou's dit lente, nou's dit winter! Daar's Blou Bettie, daar's Oskar en daar's Ouma Rosa. Jissie, jy't baie krag! Toe besef ek jy's hier en dat jy jou geheim met my gedeel het. Die geheim is, kyk elke dag na die wêreld asof jy dit vir die eerste keer sien. Ek het probeer. Dankie, God, dat jy dit vir my gedoen het. Jy het my aan die hand gevat en gelei tot diep binne-in die geheim, om dit van naby te bekyk. Dankie daarvoor.

Liefdegroete.

Oskar (Schmitt 2012:33 P&B)

In die Afrikaanse produksie speel Sandra Prinsloo sowel die deernisvolle Ouma Rosa as die 10-jarige seuntjie, Oskar, maar uiteraard ook al die ander sekondêre karakters wie se dialoog aangehaal word (Oskar se ouers, die dokter, die ander kinders in die hospitaal, die vroulike stoeiers). Daar is ook 'n aantal spel-binne-'n-spel-tonele, waarin Oskar deur middel van vooruitskouings die res van sy lewe uitspeel. Aanvanklik is die verskille in liggaamstaal en stemkwaliteit tussen Oskar en Ouma Rosa maklik onderskeibaar, maar die twee karakters beweeg geleidelik nader aan mekaar soos wat die seuntjie verswak, sy bewegings verlangsamen en sy spraak moeisaam word. Die tema van *Oskar* resoneer met soortgelyke stukke waarin Prinsloo gespeel het: *Die Naaimasjien*, waarin sy die hartseer verhaal van 'n bejaarde moeder se liefde vir haar homoseksuele seun binne 'n patriargale stelsel vertel, en *Vergenoeg*, waarin sy die karakter speel wat aan kanker doodgaan. In *Oskar en die pienk tannie* glip sy met die kruis van haar rooi tekkies in die vel van 'n klein, sterwende seuntjie.

Die ruimte wat Lara Bye skep, is totaal gestroop. Die enigste teatervoorwerp is 'n pasgemaakte tafel in die middel van die verhoog (sien foto hieronder), waarvan die hoogte so bereken is dat die aktrise se voete nie grond raak wanneer sy daarop sit nie, sodat die gehoor binne die eerste paar minute die subtiele oorgang tussen die ouer vrou en die jong kind volgens

Sandra Prinsloo as Oskar, met haar rooi tekkies na binne gedraai as deel van die liggaams-taalwisselings tussen Oskar en Ouma Rosa. (Foto: Pieter Lombaard. Visuele materiaal beskikbaar gestel deur Alexa Strachan)

die posisie van haar voete verstaan (klik op die volgende skakel vir 'n kort uittreksel): <https://www.bing.com/videos/search?q=oskar+en+die+pienk+mevrou&view=detail&mid=7CE98CC29DA91D00A2BA7CE98CC29DA91D00A2BA&FORM=VIRE>

Op die produksieplakkaat word die tafel deur die letters van die titel voorgestel:

<https://www.barnyardtheatre.co.za/show.aspx?sid=616&vid=2>

Die tafel het 'n kartelrand om dit minder streng te laat lyk, terwyl die blad effens opgestop en oorgetrek is om dit gemakliker vir die aktrise te maak om tussen die rolle van Ouma Rosa en Oskar te wissel (sy gebruik aanvanklik die tafelblad as 'n oppervlakte waar die metamorfose tussen jeug en ouderdom met 'n rolbeweging van haar liggaam plaasvind). Namate Oskar verswak (of verouder, volgens die legende van die twaalf waarsê-dae) vervaag die verskille tussen die ouer vrou en die jong seun.

Die tafel dien ook as 'n wegkruipplek vir Oskar, nadat hy deur die dokter se spreekkamerdeur moes aanhoor dat die hospitaal niks meer vir hom kan doen nie:

Oskar: Toe vra die dokter of hulle my wil kom groet. My Ma het gesê: 'Ek sal nooit die moed hê nie.' My Pa het gesê 'Ja, hy mag ons nie in hierdie toestand sien nie.' Net daar het ek beseft my ouers is twee lafaards. Erger nog, hulle het gedink ek is ook een! Toe ek hoor hulle staan op, toe weet ek, hulle is op pad en ek het die eerste beste deur oopgemaak wat ek kon kry. Dis hoe ek in die besemkas beland het. Miskien weet jy dit nie, God, maar besemkaste maak van buite af oop, nie van binne nie, so asof mense bang is die besems en emmers gaan in die nag wegloop. Ek het in elk geval nie omgee om in die donker te sit nie, want ek wou niemand sien nie, my arms en bene was lam na die skok wat ek gekry het na ek gehoor het wat ek nie moes nie. (Schmitt 2012: 8 P&B)

Wanneer die teater ruimte dit toelaat (die produksie is byvoorbeeld ook in swak toegeruste kerksale opgevoer), sal die gehoor soos in die geval van die Paryse produksie, die beligtingsplan kan bewonder, wat 'n blou ligblok skep wat Oskar se eiland binne die hospitaal is.

In haar 2006-oorsig van Schmitt se oeuvre identifiseer Yvonne Hsieh (2006:1) 'n patroon in sy Franse produksies:

Schmitt se dramas word nie deur die bekendste regisseurs, soos Patrice Chéreau, Jacques Lassalle of Alain Françon opgevoer nie. Die tradisionele struktuur van hierdie dramas, asook die oordrewe noukeurige verhoogaanwysings, laat nie veel beweegruimte vir interpretasie oor nie. Maar baie gou word die beste toneel- en filmakteurs in Frankryk en in die buiteland aangetrek deur Schmitt. Om in 'n Schmitt-drama te speel, bring blykbaar geluk.

Die Afrikaanse produksie volg nie bogenoemde patroon nie; *Oskar en die pienk tannie* het ook vir regie verskeie toekennings op die verskillende Afrikaanse kunstefees ontvang:

- 2012 Vryfees: Beste Debuut Dramaproduksie; Beste Vrystaatse Kunstenaar (Naòmi Morgan, vertaler)
- 2012 Aardklop: Beste Aktrise (Clover Soveel Beter-prys)
- 2013 Klein Karoo Kunstefees: drie Kannas vir Beste Aktrise, Beste Regisseur en Beste Produksie
- 2013 Fiestas: Beste Aktrise, Beste Regisseur en Beste Produksie
- 2015 Suid-Afrikaanse Vertalersinstituutprys vir uitnemende kinderliteratuurvertaling (Naòmi Morgan vir *Oskar en die pienk tannie* en *Monsieur Ibrahim en die blomme van die Koran*)

6. GEVOLGTREKKING

Na aanleiding van Aaltonen se bespreking van die verskillende rolspelers wat op (gedeeltelike) outeurskap van die opgevoerde teks kan aanspraak maak, wil ek ter afsluiting 'n paratekstuele element noem wat buite die dramateks staan, maar tog myns insiens 'n belangrike bydrae tot konteks maak: "There is always a history from which a text emerges and into which a text is transposed" (Aaltonen 2000:112). Dit illustreer nie alleen dat teatervertaling nie in isolasie plaasvind nie, maar verklar ook iets van die omstandighede waarin vertaling uit vreemde tale in Afrikaans geskied en maak daarmee die vertaler effens minder onsigbaar.

Ek verwys na die opdrag in die Afrikaanse vertaling van die novelle, *Oskar en die pienk tannie: Vir Ella en Lieve* – N.M. (Schmitt 2013:sp), wat as 'n kort opsomming van die ontstaan van die Afrikaanse vertaalgeskiedenis van hierdie teks in sowel novelle- as dramavorm beskou kan word. Vertaalroetes in die taalpaar Frans-Afrikaans volg nie dieselfde pad as in Europa of Amerika, waar die vertaler gewoonlik deur 'n uitgewer genader word nie. Teks en roete word tans meestal, met wisselende sukses, deur die Afrikaanse vertaler self bepaal; die benadering is kreatief en individualisties. Die meeste van die huidige generasie literêre vertalers in die taalpaar Frans-Afrikaans is ook akademici, wie se tekskeuse dikwels bepaal word deur skrywers met wie hulle vertrou is en wat 'n integrale deel van die kanon van voorgeskrewe werke uitmaak. Dit is in die meeste gevalle 'n liefdeswerk, as't ware sonder aansien des uitgewers. Daar is meestal min of geen vergoeding betrokke nie en verkope is gewoonlik beperk.

Die verhaal agter die meeste vertalings wat so ontstaan, is dikwels menslik en persoonlik. In die geval van *Oskar en die pienk tannie*, het ek begin vertaal tydens die siekbed van 'n Vlaamse dogtertjie genaamd Ella, die niggie van 'n kollega by die Katolieke Universiteit Leuven.¹⁹ Ella is binne 3 maande aan 'n breintumor oorlede. Deur die loop van my vertaalproses het die gesin die Nederlandse vertaling²⁰ van Schmitt se teks ontdek; Oskar se verhaal was hul eie. Ella se begrafnisbrief sou 'n gewysigde aanhaling uit die novelle bevat. Dit is aan haar wat die Afrikaanse vertaling opgedra is. Ongeag genre of teikentaal, het die teks terapeutiese waarde vir die lees- en teatergehoor. Ook Afrikaanse gehore is nie onaangeraak gelaat nie: na afloop van die Prinsloo-Bye-produksie het lede van die gehoor persoonlike verhale van verlies, soortgelyk aan dié van Oskar, met die aktrise gedeel.

Hierdie verhaal van die dood van 'n kind is beskikbaar in die leeskamers van Europese kindersospitale. Die waarde van die terapeutiese teks is ook deur mediese verenigings raakgesien: die Académie de Médecine ken in 2003 die Prix Jean Bernard aan Eric-Emmanuel Schmitt toe vir *Oscar et la dame rose*.²¹

BIBLIOGRAFIE

- Aaltonen, Sirkku. 2000. *Time-sharing on stage. Drama translation in theatre and society*. Clevedon: Multilingual Matters Ltd.
- Hsieh, Yvonne Y. 2006. *Eric-Emmanuel Schmitt ou la philosophie de l'ouverture*. Birmingham Alabama: Summa Publications, Inc.
- Schmitt, Eric-Emmanuel. 2001. *Monsieur Ibrahim et les fleurs du Coran*. Paris: Albin Michel.

¹⁹ Sien <http://litnet.co.za/Article/nami-morgan-gesels-oor-die-bekroonde-oskar-en-die-pienk-tannie>

²⁰ *Oscar en oma Rozerood* (vertaler Eef Gratama).

²¹ [http://bibliothèque.academie-medecine.fr/prix-jean-bernard-2018/\(17 November 2019\)](http://bibliothèque.academie-medecine.fr/prix-jean-bernard-2018/(17%20Novembre%202019)).

- Schmitt, Eric-Emmanuel. 2002. *Oscar et la dame rose*. Paris: Albin Michel.
- Schmitt, Eric-Emmanuel. 2004. *Mes évangiles*. Paris: Albin Michel.
- Schmitt, Eric-Emmanuel. 2007. *Oscar en oma Rozerood*. (In Nederlands vertaal deur Eef Gratama). Amsterdam: Atlas-Contact.
- Schmitt, Eric-Emmanuel. 2010. *Oscar et la dame rose*. DVD. Studiocanal.
- Schmitt, Eric-Emmanuel. 2012. *Oskar en die pienk tannie*. (Drama-leesteks in Afrikaans vertaal deur Naòmi Morgan). Tikskrif.
- Schmitt, Eric-Emmanuel. 2013. *Oskar en die pienk tannie*. (In Afrikaans vertaal deur Naòmi Morgan). Kaapstad: Human & Rousseau.
- Schmitt, Eric-Emmanuel. 2014. *Monsieur Ibrahim en die blomme van die Koran*. (In Afrikaans vertaal deur Naòmi Morgan). Kaapstad: Human & Rousseau.
- Schmitt, Eric-Emmanuel. 2017. *Monsieur Ibrahim en die blomme van die Koran*. (Drama-leesteks in Afrikaans vertaal deur Naòmi Morgan). Tikskrif.
- Schmitt, Eric-Emmanuel. 2019. *Die evangelie volgens Pilatus*. (Drama-leesteks in Afrikaans vertaal deur Naòmi Morgan). Tikskrif.
- Schmitt, Eric-Emmanuel. 2005. *Oscar and the lady in pink* (In Engels vertaal deur Adriana Hunter). London: Atlantic.
- Wechsler, Robert. 1998. *Performing without a stage: the art of literary translation*. New Haven: Catbird Press.
- Zatlin, Phyllis. 2005. *Theatrical translation and film adaptation: a practitioner's view*. Clevedon: Multilingual Matters.